

PATVIRTINTA
Želvos gimnazijos direktoriaus
2015 m. vasario mėn. 2 d.
įsakymu Nr. V-09
(Želvos gimnazijos direktoriaus
2018 m. lapkričio 23 d. įsakymo Nr.
V-103 redakcija)

UKMERGĖS RAJONO ŽELVOS GIMNAZIJA
J.VAIŠUČIO 12, ŽELVA, UKMERGĖS R.

**EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO
PLANAS**

2018 m.
Želva

TURINYS

I.	BENDROSIOS NUOSTATOS	
II.	GRESIANTYS ĮVYKIAI	
III.	PERSPĖJIMO IR INFORMAVIMO APIE GRESIANTĮ AR SUSIDARIUSĮ ĮVYKĮ ORGANIZAVIMAS	
IV.	KEITIMOSI INFORMACIJA APIE ĮVYKĮ TVARKA	
V.	ŽELVOS GIMNAZIJOS DARBUOTOJŲ IR MOKINIŲ APSAUGA GRESIANT AR SUSIDARIUS ĮVYKIUI	
VI.	GRESIANČIŲ AR ĮVYKUSIŲ ĮVYKIŲ LIKVIDAVIMO IR JŲ PADARINIŲ ŠALINIMO, GELBĖJIMO DARBŲ ORGANIZAVIMAS IR KOORDINAVIMAS	
VII.	SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO PLANE NURODYTŲ UŽDUOČIŲ VYKDYMO ORGANIZAVIMAS	
	PLANO PRIEDAI	
1.	Galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizė	
2.	Savivaldybėje esančių civilinės saugos sistemos pajėgų, savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro, savivaldybės ekstremalių situacijų komisijos, savivaldybės administracijos valstybės tarnautojo, atsakingo už civilinės saugos funkcijų vykdymą, kontaktiniai duomenys	
3.	Želvos gimnazijos materialinių išteklių žinynas. Jame nurodomos transporto priemonės ir kiti materialiniai ištekliai, būtini gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams likviduoti ir jų padariniams šalinti	
4.	Želvos gimnazijos, kitos įstaigos teritorijos ir (ar) pastato planas	
5.	Želvos gimnazijos, kitos įstaigos darbuotojų evakavimo schema	
6.	Perspėjimo apie įvykį schema	
7.	Keitimosi informacija apie įvykį schema	
8.	Veiksmai ekstremalių situacijų metu	
9.	Pranešimo apie ekstremalų įvykį ar situaciją formos ES-1, ES-2, ES-3	

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. plano tikslas:

- padidinti Želvos gimnazijos vadovaujančiųjų darbuotojų, bei civilinės saugos pajėgų parengtį, pagerinti jų reagavimą į ekstremalias situacijas, kiek įmanoma sumažinti riziką ir kuo veiksmingiau panaudoti civilinės saugos pajėgas ir materialinius išteklius, organizuojant gelbėjimo ir ekstremalių situacijų padarinių šalinimo darbus;
- padėti Želvos gimnazijos vadovui organizuoti ir koordinuoti įvykių likvidavimą ir jų padarinių šalinimą;
- prognozuoti ekstremalias situacijas ir numatyti prevencines priemones, kad iš anksto pasirengus, būtų išvengta ekstremalios situacijos arba sumažėtų galimybė jai kilti, o susidarius ekstremaliai situacijai, būtų mažiau pakenkta žmonėms, turtui bei aplinkai;
- planuoti veiksmus ekstremalioms situacijoms valdyti, numatyti pareigines funkcijas bei pasiskirstyti atsakomybę ir sukaupti reikiamus materialinius išteklius galimų ekstremalių situacijų padariniams šalinti;
- numatyti bazę, padedančią parengti išsamią veiksmų seką įvykus ekstremaliai situacijai ir išmokyti veiksmų Želvos gimnazijos darbuotojus ir aptarnaujančių įmonių personalą;
- tinkamai reaguoti į ekstremalią situaciją, organizuoti gelbėjimo ir ekstremalių situacijų padarinių šalinimo darbus (perspėti darbuotojus, galinčius patekti į pavojingo poveikio zoną, apie įvykį ar ekstremalią situaciją informuoti atsakingus darbuotojus, avarines tarnybas ir kitas suinteresuotas institucijas, organizuoti pirminius gelbėjimo darbus, prireikus organizuoti darbuotojų evakavimą, laiku kreiptis reikalingos pagalbos);
- įvertinti padarytą žalą gimnazijai ir aplinkai.

1.2. Želvos gimnazijos trumpas apibūdinimas (veiklos pobūdis, nuolat ar laikinai esančių žmonių skaičius, vietos, kurios gali būti pavojingos, ir kt.)

Ukmergės rajono Želvos gimnazija
adresas: J.Vaišučio 12, Želva, Ukmergės r. LT-20208
kodas: 190343786
pavaldumas: savivaldybės biudžetinė įstaiga
Vadovybė:

Vardas, pavardė	Pareigos	Telefonai
Vidas Tavoras	Direktorius	8 340 42145
Audronė Stankevičienė	Direktoriaus pavaduotoja ugdymui	8 340 42149
Albinas Ramoška	Ūkvedys	8 340 42149

Želvos gimnazijos civilinės saugos darbuotojas: Algirdas Liška, mokytojas, tel. Nr. 8 340 42149, mob. tel. Nr. 8 611 48528

Teritorijos plotas 1,5 ha

Želvos gimnazijos pagrindinė veikla: vidurinis ugdymas

Organizacinė struktūra. Želvos gimnazija ir ikimokyklinio ugdymo skyrius.

Naudojamos ir sandėliuojamos pavojingos medžiagos (chemijos kabinetai):

Nėra (yra, nurodyti)

Darbuotojų skaičius - 52,

Mokinių skaičius mokykloje – 176

Ikimokyklinio ugdymo skyriuje - 41

Iš viso: 269

Turimos individualios ir kolektyvinės apsaugos priemonės:

Civilinės saugos slėptuvė: **Želvos gimnazijoje** civilinės saugos slėptuvės nėra. Numatoma darbuotojų ir mokinių kolektyvinei apsaugai panaudoti **Želvos gimnazijos** sporto salės (S=271,24 m²) ir pusrūsio patalpas (S=288,14 m²).

Individualios apsaugos priemonės: nėra

Turimos gaisrų gesinimo priemonės ir resursai:

Greta esantys padidintos rizikos objektai: gimnazijos katilinė

Turimos technikos ir transporto priemonės pateikiamos lentelėje:

Eil. Nr.	Transporto priemonė (pavadinimas, markė)	Kiekis
1.	Mokyklinis autobusas MB 514 (19 vietų)	1
2.	Mokyklinis autobusas MB 513 (19 vietų)	1
3.	Traktorius T-40	1

Apsaugos tarnybos darbuotojai: fizinę objekto apsaugą vykdo gimnazijos sargai.

Komunaliniai inžineriniai tinklai: objektas prijungtas prie UAB „Ukmergės vandenys“ komunalinių inžinerinių tinklų.

Visame pastate yra 9 elektros skydinės, pusrūsyje 1, pirmame aukšte – 4, antrame – 3, trečiame – 1, apsauginė signalizacija yra bibliotekoje ir informacinių technologijų kabinete, avarinis - evakuacinis apšvietimas yra, dūmų pašalinimo valdymo skydo nėra.

Aprūpinimas geriamos kokybės vandeniu numatytas iš Želvos vandentiekio tinklų. Į pastatą atvestas 1 vandentiekio įvadas.

Pastate yra nuotekų šalinimo sistemos: **kanalizacijos sistema iš priestato, pagrindinio pastato, gimnazijos katilinės.**

Šildymas radiatoriais, karštas vanduo poreikiams tenkinti tiekiamas iš gimnazijos katilinės šildymo sezono metu. Šildymo sistema pajungta nuo šiluminio punkto, esančio pastato pusrūsyje (gimnazijos katilinė).

Ryšiai: pranešimas apie incidentą bus vykdomas miesto ar mobiliais telefonais.

Priešgaisrinė sauga: savalaikiam, pavojingų gaisro faktorių aptikimui bei žmonių informavimui apie gaisrą, taip pat veiksmingam pavojingų gaisro faktorių šalinimui pastate numatytos šios gaisrinės saugos priemonės: **gaisrinė signalizacija bibliotekoje ir informacinių technologijų kabinete; pranešimo apie gaisrą žmonėms sistema.**

Gaisrų gesinimui vanduo bus naudojamas iš žiediniame vandentiekio tinkle įrengto gaisrinio hidranto, kuris yra 50 m nuo pastato. Milteliniai gesintuvai išdėstyti koridoriuose, fizikos, chemijos, informatikos, technologijų kabinetuose, virtuvėje ir bibliotekoje.

1.3. plane vartojamos sąvokos ir santrumpos

Avarija – netikėtas įvykis, sukėles sprogimą, gaisrą, statinių visišką ar dalinį sugriovimą, technologinio proceso nuostolingą sutrikimą, sunkų grupinį nelaimingą atsitikimą, pavojingų medžiagų išsiveržimą į aplinką, kai padaroma žala žmonėms ar aplinkai įvykio vietoje ar už jo ribų.

Civilinė sauga – veikla, apimanti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų ir gyventojų pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms, veiksmus joms gresiant ar susidarius, ekstremaliųjų situacijų likvidavimą ir jų padarinių šalinimą.

Civilinės saugos pratybos – valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų mokymas ir civilinės saugos sistemos parengties patikrinimas, kai tariamomis ekstremaliosiomis sąlygomis tikrinami veiksmai ir procedūros, numatytos ekstremaliųjų situacijų valdymo planuose, tobulinami valdymo įgūdžiai, mokomasi praktiškai organizuoti gyventojų ir turto apsaugą nuo ekstremaliųjų situacijų poveikio ir atlikti gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus, likviduoti įvykius, ekstremaliuosius įvykius ar ekstremalias situacijas ir šalinti jų padarinius.

Ekstremalusis įvykis – nustatytus kriterijus atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, kuris kelia pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.

Ekstremaliųjų situacijų prevencija – kryptingai vykdoma pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms priemonių visuma, kad būtų išvengta ekstremaliųjų situacijų arba mažėtų jų galimybė, o susidarius ekstremaliajai situacijai būtų kuo mažiau pakenkta gyventojams, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų veiklai, turtui ir aplinkai.

Ekstremalioji situacija – dėl ekstremaliojo įvykio susidariusi padėtis, kuri gali sukelti staigų didelį pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai arba gyventojų žūtį, sužalojimą ar padaryti kitą žalą.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas – dokumentas, kuriuo reglamentuojamas materialinių ir žmogiškųjų išteklių sutelkimas ir valdymas gresiant ar susidarius ekstremaliosioms situacijoms.

Ekstremalusis įvykis – nustatytus kriterijus atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, kuris kelia pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.

Ekstremaliojo įvykio kriterijai – stebėjimais ir skaičiavimais nustatyti arba tarptautinėje praktikoje naudojami fizikiniai, cheminiai, geografiniai, medicininiai, socialiniai ar kiti įvykio mastą, padarinius ar faktą apibūdinantys dydžiai arba aplinkybės (kritinės ribos), kuriuos atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs įvykis laikomas ekstremaliuoju.

Gelbėjimo darbai – veiksmai, kuriais įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu siekiama išgelbėti gyventojų gyvybes, sveikatą ir turtą, suteikti jiems pirmąją medicinos pagalbą ir (ar) nugabenti juos į sveikatos priežiūros įstaigas, taip pat apsaugoti aplinką.

Gyventojų evakavimas – dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos organizuotas gyventojų perkėlimas iš teritorijų, kuriose pavojinga gyventi ir dirbti, į kitas teritorijas, laikinai suteikiant jiems gyvenamąsias patalpas.

Gyventojas – fizinis asmuo, esantis Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Įrenginys – pavojingojo objekto techninis vienetas, kur gaminamos, naudojamos, tvarkomos ar laikomos pavojingosios medžiagos, įskaitant visą įrangą, struktūras, vamzdinius, mašinas, įrankius, atskiras geležinkelio atšakas, dokus, įrenginiams veikti reikalingas krovos krantines, dambas, sandėlius ir kitas sausumoje ar vandenyje esančias struktūras, būtinas įrenginio veiklai.

Įvykis – ekstremaliojo įvykio kriterijų neatitinkantis, nepasiekęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, keliantis pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.

Kita įstaiga – socialinėje, švietimo, mokslo, kultūros, sporto srityse veikiantis juridinis asmuo, kurio veiklos tikslas – tenkinti tam tikrus viešuosius interesus, išskyrus valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas.

Kolektyvinės apsaugos statinys – statinys ar patalpa, kurią ekstremaliųjų situacijų ar karo metu galima pritaikyti gyventojams apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių.

Neatidėliotini darbai – veiksmai, užtikrinantys gelbėjimo, paieškos darbų vykdymą, turto išsaugojimą, sanitarinį švarinimą ir būtinausių gyvenimo sąlygų atkūrimą įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu.

Materialiniai ištekliai – nekilnojamasis turtas, transporto priemonės, statybinės medžiagos ir kiti ištekliai, kurie teisės aktu nustatyta tvarka gali būti panaudoti gresiančioms ar susidariusioms ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ir atkurti.

Pavojingasis objektas – visa veiklos vykdytojo valdoma teritorija, įskaitant įprastą ir susijusią joje esančią infrastruktūrą ar vykdomą veiklą, kurios viename ar keliuose įrenginiuose yra pavojingųjų medžiagų.

Pavojingoji medžiaga – medžiaga, mišinys ar preparatas, nurodytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta sąraše arba atitinkantis nustatytus kriterijus ir esantis žaliavų, gaminių, šalutinių produktų, liekanų ar tarpinių produktų pavidalo, įskaitant medžiagas, kurios gali susidaryti kilus avarijai.

Paieškos darbai – veiksmai, kuriais siekiama surasti įvykių, ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu dingusius, pasiklydusius ar nukentėjusius gyventojus, patyrusius avariją laivus ir orlaivius.

Perspėjimo sistema – visuma organizacinių ir techninių priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti garsinio perspėjamojo civilinės saugos signalo davimą ir (ar) informacijos apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus perdavimą gyventojams, valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms ir ūkio subjektams.

Slėptuvė – specialiosios paskirties statinys arba specialiai įrengta patalpa gyventojams, kurie užtikrina valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklą ekstremaliųjų situacijų ar karo metu, apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių.

Ūkio subjektas – Lietuvos Respublikoje įregistruotas ir gamybinę, komercinę, finansinę ar kitokią ūkinę veiklą vykdančias juridinis asmuo, užsienio juridinio asmens filialas ar atstovybė.

Valstybinės reikšmės objektas – valstybės institucija, įmonė, ūkio, energetikos, transporto, telekomunikacijų ar kitas infrastruktūros objektas, neatsižvelgiant į jo nuosavybės formą, kurio kontrolės ar funkcionavimo sutrikimas arba sutrikdymas keltų pavojų ar padarytų didelę žalą nacionaliniam saugumui – sutrikdytų valstybės valdymą, ūkio sistemos, valstybei svarbios ūkio šakos ar infrastruktūros funkcionavimą arba kuris karo, antpuolių ar teroro aktų metu gali būti pasirinktas kaip taikinytis ir dėl to tapti ekstremaliosios situacijos židiniu.

Veiklos vykdytojas – pavojingojo objekto, įrenginio savininkas arba valdytojas.

II. GRESIANTYS ĮVYKIAI

1. pavojingos užkrečiamosios ligos
2. liundra, smarkus sudėtinis apšalas
3. šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai
4. vandens tiekimo sutrikimas
5. elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai
6. labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas
7. komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai
8. uraganas, labai smarkus lietus
9. kruša
10. maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus
11. transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)
12. gaisrai

2.1. Vertinti 12 potencialių rizikų šaltiniai, kurie gali turėti neigiamą poveikį Želvos gimnazijos veiklai, turtui ir aplinkai. Vertinant atsižvelgta į šių šaltinių keliamą pavojų, galimą poveikį ir situacijos valdomumą.

Vertinimas buvo atliekamas, atsižvelgiant į Želvos gimnazijos, savivaldybėje esančius rizikos šaltinius, remiantis sukauptais duomenimis apie potencialių rizikos šaltinių skaičių ir būklę, buvusias ekstremalias situacijas ir įvykius bei jų padarinius .

Didžiausią pavojų kelia 1 ir 2 pavojaus ir rizikos šaltiniai, kurių neigiamas poveikis Želvos gimnazijos darbuotojams, mokiniams, veiklai, turtui ir aplinkai gali būti didžiausias.

Kitų pavojų ir rizikos šaltinių rizikos lygis nedidelis, tačiau ekstremalių įvykių galimybė egzistuoja.

III. PERSPĖJIMO IR INFORMAVIMO APIE GRESIANTĮ AR SUSIDARIUSĮ ĮVYKĮ ORGANIZAVIMAS

3.1. Gyventojų ir civilinės saugos sistemos subjektų perspėjimą ir informavimą vykdo:

- valstybės lygiu – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento CSV Situacijų koordinavimo skyrius (toliau – SKS), gavęs valstybės ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus nurodymą;

- savivaldybių lygiu – savivaldybių administracijų direktorių sprendimu, suderintu su APGV ir jų struktūrinių padalinių, kitų civilinės saugos sistemos subjektų vadovais, šių vadovų įgalioti struktūriniai padaliniai ar darbuotojai, gavę APGV struktūrinio padalinio darbuotojo ar savivaldybės administracijos direktoriaus arba savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centro vadovo nurodymą;

Gyventojams perspėti apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją naudojama perspėjimo sistema, o informacija ir rekomendacijos perduodamos per Lietuvos nacionalinę radiją ir televiziją, kitus transliuotojus, su kuriais pasirašyti bendradarbiavimo susitarimai dėl gyventojų informavimo ekstremaliųjų situacijų atvejais.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie VRM civilinės saugos signalus ir kitą informaciją perduoda savivaldybės administracijai telefonais, faksais ir elektroniniu paštu.

Savivaldybės administracija civilinės saugos signalus ir kitą informaciją perduoda panaudodama visas veikiančias ryšių priemones ir pasiuntinius pagal parengtas schemas.

Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių perspėjimą apie pavojų ir informavimą apie situaciją organizuoja:

Želvos gimnazijos vadovas.

Želvos gimnazijos vadovas, gavęs pavojaus signalą, sukviečia į pasitarimą atsakingus **darbuotojus** ir supažindina juos su esama bei prognozuojama situacija, patikslinamas veiksmų eiliškumas, duodamos papildomos užduotys.

IV. KEITIMOSI INFORMACIJA APIE ĮVYKĮ TVARKA

4.1. pateikiama informacijos apie įvykį Želvos gimnazijos priėmimą ir perdavimą apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdybai ir (ar) Bendrojo pagalbos centro skyriui, savivaldybės administracijai ir kitoms suinteresuotoms institucijoms tvarka, nurodomos asmenų, atsakingų už informacijos priėmimą ir perdavimą, pareigybės

Želvos gimnazijos direktorius arba jį pavaduojantis, ar kitas įgaliotas asmuo gautą informaciją apie įvykusią avariją telefonu 112 perduoda Bendrajam pagalbos centrui bei savivaldybės administracijos direktoriui tel. Nr. (8 340) 60302.

Bendrasis pagalbos centras, gavęs informaciją apie avariją Mokykloje, informuoja Ukmergės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybą, Ukmergės rajono policijos komisariatą, greitosios medicinos pagalbos pajėgas, o esant reikalui, kompetentingą instituciją – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą (PAGD).

Želvos gimnazijos Ryšių ir informavimo grandies vadovas, apie avarijos padarinių likvidavimo eigą, nuolat informuoja savivaldybės administracijos direktorių tel.: Nr. (8 340) 60302.

Visus atliktus veiksmus registruoja nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 1243 nustatyta tvarka paskelbus savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją, savivaldybės ES OC perims vadovavimą avarijos padarinių likvidavimui ir informacijos keitimasis bus vykdomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. 1V-517 patvirtintu Keitimosi informacija apie įvykį, ekstremalųjį įvykį ar ekstremaliąją situaciją tvarkos aprašu.

V. ŽELVOS GIMNAZIJOS DARBUOTOJŲ IR MOKINIŲ APSAUGA GRESIANT AR SUSIDARIUS ĮVYKIUI

5.1. Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių evakavimo organizavimas.

5.1.1. aprašoma, kaip bus įgyvendinamas ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovo sprendimas dėl darbuotojų evakavimo, nurodomos būtinos priemonės ir materialiniai ištekliai.

Už Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių evakavimą atsakingas vadovas. Želvos gimnazijos direktoriaus įsakymu patvirtinta darbuotojų bei mokinių evakuaciją ekstremalių situacijų atvejais tvarka. Siekiant operatyviai ir efektyviai vykdyti evakuaciją, Evakuacinės grupės vadovas paskirtas atsakingu už **Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių evakavimą iš patalpų ir turto gelbėjimą** ekstremalių situacijų atvejais. Be to visiems darbuotojams nurodyta susipažinti su evakavimo planais ir žinoti evakavimo maršrutus, vykdant evakuaciją ekstremalių situacijų atvejais naudotis Ekstremaliųjų situacijų valdymo plane numatytais priemonėmis.

Tolesnę žmonių evakavimo tvarką, surinkimo ir priėmimo punktus bei tarpinius gyventojų evakavimo punktus nustato savivaldybės administracijos direktorius, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 1502 „Dėl gyventojų evakavimo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Civilinės saugos sistemos institucijos žmonių evakavimą organizuoja šiais būdais: Pagal gyvenamąją vietą – evakavimas organizuojamas pagal gyvenamąją vietą, per žmonių surinkimo punktus arba tiesiai iš gyvenamųjų vietų bei slėptuvių.

Pagal darbo vietą – evakavimas organizuojamas pagal darbo vietą, vadovaujantis ūkio subjektų sudarytais evakavimo planais.

Pagal gyvenamąją ir darbo vietas – evakavimas organizuojamas teritoriniu principu.

Atsižvelgiant į ekstremalios situacijos mastą, žmonių evakavimas gali būti:

1. Laikinas – žmonių evakavimas iš jų gyvenamųjų ir (arba) darbo vietų iki trumpalaikių teritorijos švarinimo darbų pabaigos.

2. Ilgalakis – žmonių evakavimas, suteikiant jiems laikinas gyvenamas vietas, kai atliekami ilgai trunkantys teritorijos švarinimo darbai.

3. Negrįžtamasis – žmonių evakavimas, kai užterštoje teritorijoje (gyvenamosiose patalpose) negali būti atlikti būtini švarinimo darbai arba juos atlikti kainuoja brangiau nei apgyvendinti žmones naujoje vietoje, arba jei gyvenamosios patalpos neatitinka reikalavimų ir netinkamos gyventi.

5.1.2. numatomos galimos Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių evakavimo kryptys iš pastato, pridedama Želvos gimnazijos evakavimo schema (priede), kurioje pažymimos iš anksto suplanuotos Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių surinkimo ir evakavimo vietos arba kryptys

Žmonių evakuacija iš pastato numatoma dviem etapais:

- judėjimas iš kabinetų į koridorių ir koridoriumi į laiptinę;
- judėjimas laiptine iki išėjimo į lauką.

Evakuaciniai išėjimai išdėstyti tolygiai, todėl evakuacijos laikas iš pastato užtikrinamas ne didesnis kaip 6 min. (pastato evakuacijos planai pateikiami Plano priede).

Želvos gimnazijos darbuotojai ir mokiniai pratybų (treniruočių) metu, privalo patikrinti, ar visi evakuoti iš pastatų, užtikrinti efektyvią Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių evakuaciją bei, esant reikalui, turi būti pasiruošę imtis avarijų likvidavimo veiksmų. Taip pat, esant reikalui, privalo suteikti pirmąją medicinos pagalbą asmenims, kuriems jos reikia (tuo atveju, jei nekyla pavojus pačiam padedančiajam ir nėra atvykusių greitosios medicinos pagalbos kvalifikuotų specialistų).

Gavus nurodymą, organizuoja Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių evakuaciją iš pastato (pastatų) į Želvos gimnazijos vadovo nurodytą vietą, kur bus laukiama atvykstančio savivaldybės autotransporto, kuriuo žmonės organizuotai išvežami į savivaldybės nurodytą vietą.

5.2. Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių apsaugos nuo jų gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksmų, atsiradusių dėl gresiančio ar susidariusio įvykio, aprūpinimo asmeninės apsaugos priemonėmis organizavimo tvarka, asmenų, paskirtų atsakingais už asmeninės apsaugos priemonių išdavimo organizavimą, pareigybės

Didelių pramoninių avarių ar kitų nelaimių atvejais Želvos gimnazijos darbuotojams ir mokiniams apsaugoti yra naudojamos asmeninės apsaugos priemonės. Šių priemonių paskirtis – apsaugoti žmones nuo radioaktyviųjų ar cheminių medžiagų, kad jos nepatektų į kvėpavimo takus ir ant odos.

Asmeninės apsaugos priemonės kaupiamos keliais būdais:

- ūkio subjektai jas įsigyja savo lėšomis, saugo ir išduoda darbuotojams vadovų nurodymu;

- savivaldybėse saugomas civilinės saugos priemonių valstybės rezervas, kuris gali būti išduodamas tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės nurodymu.

Ekstremalios situacijos atveju, tarpininkaujant savivaldybės administracijos direktoriui, valstybės rezervu gali būti leista naudotis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus sprendimu, apie tai nedelsiant informavus Lietuvos Respublikos Vyriausybę.

Želvos gimnazijos darbuotojams ir mokiniams ekstremalių situacijų atvejais bus teikiamos rekomendacijos, kaip apsaugoti ir pasigaminti savadarbes asmenines apsaugos priemones (vatos marlės raiščius). Taip pat bus dalinami vatos marlės raiščiai, kuriuos planuoja pagaminti civilinės saugos grandžių nariai.

5.3. nurodomi kolektyvinės apsaugos statiniai ir jų panaudojimo galimybės, jeigu teisės aktų nustatyta tvarka ūkio subjektas, kita įstaiga turi juos numatyti

Kolektyvinėms apsaugos priemonėms priskiriamos įvairių tipų slėptuvės ir kolektyvinės apsaugos statiniai (darbuotojų apsaugai pritaikytos patalpos, rūšiai, kitos požeminės erdvės).

Kolektyvinės apsaugos statiniai numatomi valstybės ir savivaldybės institucijose ir įstaigose, ūkio subjektuose ir kitose įstaigose, kuriuose:

- turi būti užtikrinta technologinio proceso normali veikla arba jo saugus funkcionavimas ekstremaliųjų situacijų ar karo metu;

- vienu metu dirba arba nuolat būna daugiau kaip 200 asmenų;

- užtikrinamas gyvybiškai svarbių paslaugų teikimas gyventojams: medicininis aptarnavimas, pagrindinių maisto produktų gamyba, transporto ir ryšių paslaugos, elektros, šilumos, dujų, vandens tiekimas, nuotekų šalinimas ir kitos komunalinės paslaugos. (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 529).

Įvedus civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos sustiprintą padėtį, rengiamos slėptuvės gyventojams priimti. Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių apsaugai pritaikomos patalpos, rūšiai ir kitos požeminės erdvės. Numatoma Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių kolektyvinei apsaugai panaudoti sporto salė (S=271,24 m²) ir pusrūsio patalpa (S=288,14 m²). Medinių namų rūšiai radiaciją susilpnina 7 - 12, mūrinių namų 200 - 300 kartų, o kelių aukštų mūrinio namo vidurinė rūšio dalis 500 - 1000 kartų.

5.4. pirmosios pagalbos teikimo darbuotojams, nukentėjusiems įvykių metu, organizavimas

Želvos gimnazijos civilinės saugos grupių nariams keliami reikalavimai, kad kasdieniniame darbo režime būtų pasirengę suteikti pirmąją medicinos pagalbą nukentėjusiems

Želvos gimnazijos darbuotojams ir mokiniams. Ekstremalaus įvykio atveju, esant nukentėjusiųjų, pirmąją medicinos pagalbą privalo teikti apmokyti, pasirengę ir turintys pirmosios medicinos pagalbos priemonės Želvos gimnazijos Priešgaisrinės apsaugos, gelbėjimo ir pirmosios medicinos pagalbos grupės nariai.

Esant reikalui, neatidėliotinai kreipiamasi pagalbos telefonu 112.

VI. GRESIANČIŲ AR ĮVYKUSIŲ ĮVYKIŲ LIKVIDAVIMO IR JŲ PADARINIŲ ŠALINIMO, GELBĖJIMO DARBŲ ORGANIZAVIMAS IR KOORDINAVIMAS

6.1. asmens, atsakingo už informacijos priėmimą ir perdavimą, veiksmai gavus informaciją apie gresiantį ar įvykusį įvykį (aprašoma, kokio pobūdžio turi būti informacija, kad būtų inicijuotas ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų operacijų centro sušaukimas, jeigu teisės aktų nustatyta tvarka toks turi būti sudaromas, nurodomas laikas, per kurį minėtasis asmuo turi šiuos veiksmus atlikti)

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2010 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. 1V-517 „Dėl keitimosi informacija apie ekstremalią situaciją ar ekstremalų įvykį tvarkos aprašo patvirtinimo“ Želvos gimnazijoje vykdomas informacijos perdavimas ir priėmimas, nustatoma informacijos perdavimo seka, terminas, tvarka bei priemonės, kuriomis bus perduodama informacija apie ekstremalią situaciją nustatytoms valstybės institucijoms.

Ekstremalių situacijų atvejais perspėjimo ir informavimo funkcijas vykdo Želvos gimnazijos Ryšių ir informavimo grandis, kurios vadovas sekretorė Jovita Valiaugienė, direktoriaus įsakymu yra paskirtas atsakingu už informacijos apie susidariusią ekstremalią situaciją priėmimą ir perdavimą. Grandies darbas prasideda iš karto, sužinojus apie susidariusią ekstremalią situaciją. Jeigu informacija gauta iš kitų institucijų per Želvos gimnazijos direktorių, tada Ryšių ir informavimo grandies vadovas, gavęs nurodymą dėl skubių veiksmų, nedelsdamas apie tai perspėja Želvos gimnazijos darbuotojus ir mokinius visomis turimomis ryšio priemonėmis, garsinio informavimo sistema.

Toliau plečiantis ekstremaliai situacijai, Ryšių ir informavimo grandis priima informaciją, rekomendacijas iš operatyvinių tarnybų, savivaldybės ir perduoda ją Želvos gimnazijos direktoriui, kurio sprendimai, nurodymai per šią grandį perduodami kitoms civilinės saugos grandims, Želvos gimnazijos darbuotojams ir mokiniams.

Tuo atveju, jeigu apie ekstremalią situaciją pirmieji sužino Želvos gimnazijos darbuotojai, jie privalo pirmiausia apie tai nedelsiant pranešti Želvos gimnazijos direktoriui, kuris duoda nurodymus: nurodo Ryšių ir informavimo grandies vadovui visomis turimomis ryšio priemonėmis pranešti apie įvykį Bendrajam pagalbos centrui telefonu 112, apie padėtį informuoti savivaldybės administracijos direktorių.

Siekiant supaprastinti ir paspartinti pranešimo apie susidariusias ekstremalias situacijas perdavimą, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM direktoriaus 2010 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1-191 patvirtino civilinės saugos signalus. Visų Želvos gimnazijos darbuotojų ir mokinių pareiga – gerai juos žinoti ir mokėti veikti išgirdus atitinkamą signalą.

Iš viso patvirtinti 8 civilinės saugos signalai:

„Dėmesio visiems“

Įspėjamasis pulsuojančio 3 min. trukmės kaukimo garsinis signalas skelbiamas gyventojams apie artėjančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos grėsmę perspėti perspėjimo sistemos patikrinimo ar pratybų metu. Išgirdę jį gyventojai privalo įjungti radiją ar televizorių ir išklausti informaciją bei rekomendacijas. Griežtai vykdyti rekomendacijas.

„Cheminis pavojus“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie realų ar gresiantį cheminės taršos pavojų atitinkamoje teritorijoje. Šis signalas skelbiamas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus.

„Radiacinis pavojus“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie realų ar gresiantį radioaktyviosios taršos pavojų atitinkamoje teritorijoje. Šis signalas skelbiamas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus.

„Katastrofinis užtvindymas“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie katastrofinio užtvindymo grėsmę dėl galimos avarijos Kauno hidroelektrinėje. Šis signalas skelbiamas Kauno m., Kauno, Šakių, Jurbarko, Šilutės r. gyventojams, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, kitoms įstaigoms, ūkio subjektams, kuriems gresia tiesioginis užtvindymas, ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per įvardintų savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus.

„Potvynio pavojus“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie potvynio grėsmę dėl polaidžio ar intensyvių liūčių pakilus upėse vandens lygiui iki pavojingos ribos. Šis signalas skelbiamas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus.

„Uragano pavojus“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie artėjantį hidrometeorologinį reiškinių, galintį sukelti ekstremaliąją situaciją. Šis signalas skelbiamas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus.

„Oro pavojus“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie tiesioginę priešo užpuolimo grėsmę. Šis signalas skelbiamas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, nacionalinius, regioninius ir vietinius transliuotojus.

„Perspėjimo sistemos patikrinimas“

Balsu skelbiamas signalas, įspėjantis apie vykdomą perspėjimo sistemos patikrinimą. Šis signalas skelbiamas taip pat ir kai įvyksta nesankcionuotas sirenų įjungimas. Jis skelbiamas ne vėliau kaip 3 min. nuo įspėjamojo garsinio signalo perdavimo pradžios per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, regioninius ir vietinius transliuotojus.

6.2. Rekomendacijų 2 punkte numatytų galimų pavojų, kurių rizikos lygis po atliktos galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizės nustatytas kaip didelis arba labai didelis, likvidavimo ir jų padarinių šalinimo organizavimas ir koordinavimas;

Atlikus pavojaus ir rizikos analizę didžiausią pavojų kelia šie pavojaus ir rizikos šaltiniai, kurių neigiamas poveikis Želvos gimnazijos darbuotojams ir mokiniams, veiklai, turtui ir aplinkai gali būti didžiausias:

Pavojai, kurie sukelia labai didelius padarinius (poveikį) ir yra didelės tikimybės:

pavojingos užkrečiamosios ligos;

Pavojai, kurie sukelia didelius padarinius (poveikį):

pavojingos užkrečiamosios ligos;

Pavojai, kurie yra vidutinės tikimybės:

lijundra, smarkus sudėtinis apšalas;

šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;

vandens tiekimo sutrikimas;

elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;

labai smarkus snygis smarki pūga, smarkus speigas;

komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai;

uraganas, labai smarkus lietus.

6.3. ūkio subjekto, kitos įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens veiksmai organizuojant ir koordinuojant gelbėjimo darbus įvykių metu ir jo priimtų sprendimų įgyvendinimas

Įvykus ekstremaliai situacijai, pirmiausia perspėjamas ir informuojamas Želvos gimnazijos direktorius. Prireikus, direktoriaus nurodymu, į mokytojų kambarį sušaukiami visi grandžių nariai. Ekstremalios situacijos atveju vykdo priskirtas funkcijas, todėl darbuotojų perspėjimas ir sušaukimas bus vykdomas pagal Želvos gimnazijos direktoriaus įsakymu patvirtintą perspėjimo apie įvykį schemą (priedas Nr. 6).

Bendras pranešimas apie ekstremalią situaciją (incidentą) vykdomas žodžiu, telefonais panaudojant avarinių pranešimų sistemą, kitus Želvos gimnazijos ekstremalių situacijų plane patvirtintus signalus.

6.4. materialinių išteklių telkimo gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, įvykiams likviduoti ir jų padariniams šalinti procedūros

Ekstremalios situacijos atveju Želvos gimnazijos vadovas:

- gauna informaciją iš Ryšių ir informavimo grandies apie ekstremalią situaciją ir priima sprendimą dėl tolimesnių veiksmų;
- palaiko ryšį su savivaldybės ESK ir ES OC vadovais, operatyviųjų tarnybų vadovais, valstybinės priežiūros institucijomis;
- leidžia įsakymus, privalomus vykdyti Želvos gimnazijos darbuotojams;
- organizuoja materialinių išteklių tikslinį panaudojimą (3 priedas);
- prašo pagalbos pas savivaldybės administracijos direktorių, jeigu nepakanka savų resursų gelbėjimo darbams atlikti.

Kai ekstremalios situacijos mastas viršija Želvos gimnazijos civilinės saugos pajėgų galimybes, apie tai pranešama savivaldybės specialiosioms tarnyboms, savivaldybės administracijos direktoriui ir valstybinės priežiūros institucijoms.

Želvos gimnazijos direktorius ekstremalios situacijos atveju tiesiogiai bendradarbiauja ir koordinuoja savo veiksmus su:

1. Savivaldybės administracijos Ekstremaliųjų situacijų komisija (jei ji yra šaukiama) ir Ekstremaliųjų situacijų operacijų centru.
2. Savivaldybės administracijos civilinės saugos darbuotoju.
3. Vilniaus apskrities priešgaisrine gelbėjimo valdyba.
4. Policijos komisariatu.
5. Greitosios medicinos pagalbos stotimi.
6. Visuomenės sveikatos centru.
7. Avarinėmis tarnybomis.

Gelbėjimo darbams atlikti ir gaisrams gesinti neatidėliotinai kreipiamasi pagalbos tel. 112. Priešgaisrinės gelbėjimo valdybos padalinių darbuotojai paprastai gerai žino tokius objektus, nes pastoviai vykdo jų priešgaisrinę priežiūrą. Tačiau Želvos gimnazijos ES OC nuostata yra tokia, kad Priešgaisrinės apsaugos, gelbėjimo ir pirmosios medicinos pagalbos grandis taip pat turi būti pasirengusi atlikti pirminius gelbėjimo darbus bei talkinti ugniagesiams - gelbėtojams likviduojant ekstremalius įvykius objekte ar jo teritorijoje.

Želvos gimnazijos fizinę apsaugą vykdo gimnazijos sargai, kompiuterių klasėje ir skaitykloje įrengta garsinė ir signalizacija įsilaužimo atveju. Taip pat tikimasi aktyvios pagalbos iš policijos komisariato, pasitelkiant pagalbą telefonu 112.

Želvos gimnazijos civilinės saugos grandžių nariams keliami reikalavimai, kad kasdieniniame darbo režime būtų pasirengę suteikti pirmąją medicinos pagalbą nukentėjusiems darbuotojams ir mokiniams. Ekstremalaus įvykio atveju, esant nukentėjusiųjų, pirmąją medicinos

pagalbą privalo teikti apmokyti, pasirenę ir turintys pirmosios medicinos pagalbos priemonės objekto Priešgaisrinės apsaugos, gelbėjimo ir pirmosios medicinos pagalbos grandies nariai. Reikalui esant, neatidėliotinai kreipiamasi pagalbos telefonu 112.

Įvykus avarijai komunalinėse ar energetinėse sistemose, pranešama BENDROSIOS PAGALBOS TELEFONU 112.

Želvos gimnazijos vadovybei apie kilusią ekstremalią situaciją praneša pirmas ją pastebėjęs darbuotojas, įspėjimui panaudodamas mobilius ar miesto telefonus taip pat galimas pranešimas ir žodžiu. Kontaktai su specialiosiomis ir avarinėmis tarnybomis pateikti **priede Nr.2**

6.5. Želvos gimnazijos civilinės saugos grandžių sušaukimas

Želvos gimnazijos vadovai civilinės saugos klausimais yra pavaldūs savivaldybės administracijos direktoriui. Vykdam Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymą ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių civilinės saugos organizavimą ūkio subjektuose, reikalavimus, už civilinę saugą mokykloje atsako vadovas arba įsakymu paskirtas atsakingas darbuotojas. Sprendžiant civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms organizacinius klausimus ir siekiant, kad sprendimai būtų pagrįsti ir operatyvūs, Želvos gimnazijos direktoriaus įsakymu įkurtos civilinės saugos grandys

SUDARYTŲ CIVILINĖS SAUGOS GRANDŽIŲ SUDĖTYS:

Priešgaisrinės apsaugos grandis

Eil. Nr.	Vardas , pavardė	Pareigos darbe, darbo tel.	Namų adresas	Mobilusis tel.	Pastabos
1.	Albinas Ramoška	ūkvedys, 8 340 42149	Želva	8 602 27803	
2.	Algirdas Liška	žmogaus saugos mokytojas, 8 340 42149	Želva	8 611 48528	

Gelbėjimo ir pirmosios medicinos pagalbos grandis

Eil. Nr.	Vardas , pavardė	Pareigos darbe, darbo tel.	Namų adresas	Mobilusis tel.	Pastabos
1.	Audronė Stankevičienė	Socialinė pedagogė, 8 340 42149	Želva	8 615 86308	
2.	Jonė Tavorienė	Pradinio ugdymo mokytoja, 8 340 42149	Želva	8 615 84963	

Priešgaisrinės apsaugos, gelbėjimo ir pirmosios medicinos pagalbos grandžių funkcijos ekstremalios situacijos atveju:

1. Nedelsiant apie ekstremalų įvykį pranešti Ukmergės PGT ir Želvos gimnazijos direktoriui .

2. Atlikti pirminius gelbėjimo ir kitus neatidėliotinus darbus: nedelsiant patiems gesinti gaisrą, gelbėti žmones ir materialines vertybes, atlaisvinti privažiavimo ar priėjimo prie incidento vietos kelius bei teikti pagalbą nukentėjusiesiems.

3. Pasitikti Ukmergės PGT pajėgas, nukreipti jas į įvykio vietą ir pateikti turimą informaciją.

4. Talkinti ugniagesiams - gelbėtojams gesinant gaisrą ir vykdyti gelbėjimo darbus turimomis ar ugniagesių – gelbėtojų atsivežtomis priemonėmis.
5. Atliekant pirminius gelbėjimo darbus, griežtai vykdyti grandies vadovo ir Ukmergės PGT pareigūnų reikalavimus.
6. Baigus darbus, pranešti Želvos gimnazijos direktoriui apie užduoties įvykdymą.
7. Organizuoti tarpusavio bendradarbiavimą su Greitosios medicinos pagalbos stoties brigada (brigadomis) (toliau – GMP), atvykusia (-iomis) pagal iškvietimą.
8. Pasirūpinti nukentėjusiųjų transportavimu į gydymo įstaigas, jeigu GMP brigada (-os) neatvyksta.
9. Papildomas arba sukonkretintas užduotis ekstremalių situacijų atveju pateikia Želvos gimnazijos direktorius.

Ryšių ir informavimo grandis

Eil. Nr.	Vardas , pavardė	Pareigos darbe, darbo tel.	Namų adresas, tel.	Mobilusis tel.	Pastabos
1.	Jovita Valiaugienė	Sekretorė, 8 340 42145	Miškininkių km., Šešuolių sen.	8 648 90947	
2.	Irena Micienė	Raštinės vedėja, 8 340 42145	Želva	8 616 18924	

Ryšių ir informavimo grandies funkcijos ekstremalios situacijos atveju:

1. Gavus pranešimą (signalą) apie susidariusią ekstremalią situaciją, patikslinti gautą informaciją ir nedelsiant informuoti Želvos gimnazijos direktorių .
2. Užtikrinti darbuotojų ir mokinių perspėjimą ir informavimą visais ekstremalių situacijų, galinčių turėti įtakos jų sveikatai ir saugai, atvejais.
3. Dokumentuoti ir fiksuoti bet kokią gautą ir perduotą informaciją Želvos gimnazijos civilinės saugos organizavimo ir ekstremalių situacijų valdymo klausimais.
4. Užtikrinti ryšio palaikymą ekstremalių situacijų atveju su kitomis ekstremalių situacijų valdymo institucijomis.
5. Palaikyti nuolatinį ryšį tarp Želvos gimnazijos direktoriaus ir civilinės saugos grandžių.
6. Kaupiti informaciją ir ruošti pranešimus visuomenei ir žiniasklaidai ekstremalaus įvykio objekte atveju.
7. Papildomas arba sukonkretintas užduotis ekstremalių situacijų atveju Ryšių ir informavimo grandžiai pateikia Želvos gimnazijos direktorius.

Viešosios tvarkos palaikymo ir evakavimo grandis

Eil. Nr.	Vardas , pavardė	Pareigos darbe, darbo tel.	Namų adresas, tel.	Mobilusis tel.	Pastabos
1.	Vilmantas Driukas	Mokytojas, 8 340 42149	Ukmergė	8 616 21431	
2.	Gintaras Markevičius	Mokytojas, 8 340 42149	Želva		
3.	Laima Guzelienė	Valytoja, 8 340 42149	Želva		
4.	Birutė Jarukienė	Auklėtoja, 8 340 42196	Ukmergė		
5.	Rita Kriaučiūnienė	Auklėtoja, 8 340 42196	Želva	8 614 69276	

Viešosios tvarkos palaikymo ir evakavimo grandies funkcijos ekstremalios situacijos atveju:

1. Siekiant užkirsti kelią galimam pašalinių asmenų patekimui į Želvos gimnazijos patalpas ekstremalios situacijos atveju, organizuoti grandies narių patruliavimą teritorijoje.

2. Sustiprinti budėjimą mokykloje, saugant materialines vertybes bei kitas gyvybiškai svarbias patalpas.

3. Želvos gimnazijos direktoriaus ar jį pavaduojančio asmens nurodymu visomis turimomis ryšio priemonėmis perspėti ir informuoti policiją apie galimus ar esamus viešosios tvarkos pažeidimus.

4. Esant reikalui ir gavus Želvos gimnazijos direktoriaus leidimą, iškviesti papildomas pajėgas.

5. Darbuotojų ir mokinių evakuacijos metu užtikrinti išvežamų materialinių vertybių ir svarbios dokumentacijos apsaugą.

6. Padėti organizuoti darbuotojų ir mokinių evakuaciją.

7. Suderinus su Želvos gimnazijos direktoriumi, nurodyti evakuojamųjų žmonių išėjimo iš teritorijos kryptis ir rinkimosi po evakuacijos vietas.

8. Nustatyti kolonų komplektavimo vietą ir laiką, sudaryti automobilių kolonas, pėsčiųjų kolonas, skirti jų vadovus, patikslinti važiavimo maršrutus, supažindinti su jais kolonų vadovus.

Papildomas arba sukonkretintas užduotis ekstremalių situacijų atveju Viešosios tvarkos palaikymo ir evakavimo grandžiai pateikia Želvos gimnazijos direktorius.

6.6. kiti veiksmai, kuriais siekiama palaikyti ir (ar) atkurti Želvos gimnazijos veiklą po įvykusio įvykio

Avarijos pasekmių likvidavimo darbai.

Baigus avarijos likvidavimo darbus, objektas uždaromas (nutraukiama jo veikla). Atsižvelgiant į poveikio mastus, vykdomi avarijos pasekmių (įrenginių ir konstrukcijų atstatymo, sunaudotų avarijų likvidavimo priemonių papildymo ir pan.) likvidavimo darbai.

Sanitarinio švarinimo organizavimas

Avarijos likvidavimo metu žmonių, kurie vykdė gelbėjimo darbus, sanitarinis švarinimas (taršos pašalinimas nuo kūno) atliekamas Želvos gimnazijos pastate esančiuose dušuose.

Sanitarinis švarinimas atliekamas asmeniškai ir savarankiškai kiekvieno asmens, dalyvavusio gelbėjimo darbuose, o avarijos metu nukentėjusių žmonių sanitarinį švarinimą atlieka specialiųjų tarnybų darbuotojai, panaudojant Želvos gimnazijos pateiktas higienos priemones

Aplinkos atstatymo priemonės

Priklausomai nuo įvykusios avarijos pobūdžio parenkamos reikalingos aplinkos atstatymo priemonės, kurių tinkamumą ir tikslingumą apsprendžia Želvos gimnazijos direktorius, esant reikalui, konsultuodamasis su atitinkamos srities specialistais.

Veiklos atnaujinimas

Pasibaigus avarinei situacijai, Želvos gimnazijos veiklos atnaujinimui būtina:

1. Pakeisti pažeistus įrenginius, vamzdynus, armatūrą ir suremontuoti pažeistas pastatų konstrukcijas ir kt..

2. Atstatyti pažeistus elektros, ryšių ir komunalinius tinklus.

3. Gauti valstybinės priežiūros institucijų leidimą atnaujinti Želvos gimnazijos veiklą.

4. Atnaujinus veiklą, surinkti iš darbuotojų naudotas avarijos metu asmenines apsaugos priemones ir atlikti jų patikrinimą.

5. Informuoti valstybinės priežiūros institucijas apie veiklos atnaujinimą

VII. SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ VALDYMO PLANE NURODYTŲ UŽDUOČIŲ VYKDYMO ORGANIZAVIMAS

7.1. pateikiamos savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodyto ūkio subjekto, kitos įstaigos, kurių turimų materialinių išteklių teikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais yra tikslingas, užduotys

Ekstremaliųjų situacijų atvejais ūkio subjektai ir kitos įstaigos teikia jiems nuosavybės teise priklausančius materialinius išteklius, kai gelbėjimo darbų vadovo arba ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo (toliau – operacijų vadovas) žinioje ir Lietuvos valstybės rezerve esančių materialinių išteklių nepakanka.

Ekstremaliųjų situacijų atvejais gelbėjimo darbų vadovui arba operacijų vadovui nustačius, kiek ir kokių papildomų materialinių išteklių reikia gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotiniams darbams atlikti, ekstremaliosioms situacijoms likviduoti ir jų padariniams šalinti, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų veiklai palaikyti ir atkurti, ūkio subjektai ir kitos įstaigos, su kuriais vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 16 straipsnio 2 dalimi sudarytos savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodytų užduočių vykdymo sutartys, savivaldybės administracijos direktoriaus rašytiniu reikalavimu teikia materialinius išteklius gelbėjimo darbų vadovui arba operacijų vadovui į savivaldybės administracijos direktoriaus nurodytą vietą.

Neatidėliotinais atvejais, kai kyla didelis pavojus gyventojų gyvybei, sveikatai, turtui ar aplinkai, savivaldybės administracijos direktoriaus rašytiniu reikalavimu turimus materialinius išteklius gelbėjimo darbų vadovui ar operacijų vadovui į savivaldybės administracijos direktoriaus nurodytą vietą pagal poreikį teikia ūkio subjektai ir kitos įstaigos, su kuriais nesudarytos sutartys.

7.2. veiksmai, gavus savivaldybės administracijos direktoriaus rašytinį reikalavimą dėl sutarčių dėl savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodytų užduočių vykdymo ir (ar) turimų materialinių išteklių teikimo

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 16 straipsnio 2 punktu savivaldybės administracijos direktorius, atlikęs savivaldybės galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizę ir priėmęs sprendimą, kad savivaldybės gyvybiškumui palaikyti, gyventojų gyvybėms ar sveikatai gelbėti, bendrovės turimų materialinių išteklių teikimas ekstremaliųjų situacijų atvejais būtų tikslingas, sudarys su bendrove sutartį dėl savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane nurodytų užduočių vykdymo. Šioje sutartyje turi būti aptarta kokie bendrovės ištekliai bus panaudoti, jų panaudojimo ir teikimo galimybės bei kompensavimo už patirtas išlaidas tvarka.

Vadovaujantis 2010 m. gegužės 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 512 „Dėl privalomų darbų atlikimo ekstremaliųjų situacijų atvejais ir kompensavimo už jų atlikimą tvarkos aprašo patvirtinimo“, susidarius ekstremaliai situacijai ir kai yra išnaudotos visos civilinės saugos sistemos pajėgų panaudojimo galimybės atlikti darbams, bus pasitelkiama ūkio subjektų ir kitų įstaigų, tame tarpe ir Želvos gimnazijos pajėgos ir materialiniai ištekliai.

Sprendimą dėl Želvos gimnazijos turimų materialinių išteklių naudojimo priima:

- susidarius savivaldybės lygio ekstremaliajai situacijai, – savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisija;
- susidarius valstybės lygio ekstremaliajai situacijai, – Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekstremaliųjų situacijų komisija.

Savivaldybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju darbų atlikimą koordinuoja savivaldybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centras, valstybės lygio ekstremaliosios situacijos atveju – valstybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centras.

Operacijų vadovas užtikrina, kad Želvos gimnazijos darbuotojai, prieš jiems pradėdant dirbti, būtų instrukuoti apie darbų eigą ir priemonių, skirtų darbingumui, sveikatai ir gyvybei išsaugoti, panaudojimą.

Savivaldybės ar valstybės ekstremaliųjų situacijų operacijų centras prireikus organizuoja Želvos gimnazijos darbuotojų aprūpinimą maitinimu, specialiąja apranga, darbo priemonėmis, taip pat atvežimą į darbų atlikimo vietą, išvežimą iš jos ir minimalių sanitarinių higienos sąlygų sudarymą.

Darbus atlikusiems gyventojams, ūkio subjektams ir kitoms įstaigoms, įvertinus finansines galimybes, iš savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo, Lietuvos valstybės rezervo piniginių lėšų gali būti kompensuojamos išlaidos, susijusios su šių darbų atlikimu.

PLANO PRIEDAI

ŽELVOS GIMNAZIJOS GALIMŲ PAVOJŲ IR EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ RIZIKOS ANALIZĖ

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Želvos gimnazijos galimų pavojų ir ekstremaliųjų situacijų rizikos analizės (toliau - rizikos analizė) tikslas - nustatyti galimus pavojus, įvertinti ekstremaliųjų situacijų rizikos (toliau - rizika) lygį ir numatyti rizikos valdymo priemones: sumažinti galimų pavojų kilimo tikimybę, galimus padarinius ir pagerinti didelės rizikos ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo galimybes.

2. Duomenys, gauti atlikus rizikos analizę, naudojami:

2.1. rengiant Želvos gimnazijos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių planą;

2.2. rengiant Želvos gimnazijos ekstremaliųjų situacijų valdymo planą;

3. Rizikos analizė peržiūrima ir prireikus atnaujinama ne rečiau kaip kartą per 3 metus arba atsiradus naujiems pavojams, pasikeitus civilinę saugą reglamentuojantiems teisės aktams, pertvarkius ar modernizavus įrenginius, technologinius procesus ar įvykus kitiems pokyčiams, didinantiems pavojų ar ekstremaliųjų situacijų riziką ir mažinantiems darbuotojų saugumą.

4. Galimų pavojų padariniai (poveikis) aplinkai apskaičiuojami vadovaujantis Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 9 d. įsakymu Nr. 471 (Žin., 2002, Nr. 93-4026).

5. Rizikos analizė atliekama šiais etapais:

5.1. nustatomi galimi pavojai;

5.2. atliekamas rizikos vertinimas;

5.3. nustatomas rizikos lygis ir jos priimtinumai (priimta ar nepriimtina).

6. Vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatyme (Žin., 1998, Nr. 115-3230; 2009, Nr. 159-7207) ir kituose teisė aktuose vartojamas sąvokas.

II. GALIMŲ PAVOJŲ NUSTATYMAS

7. Galimi pavojai nustatomi remiantis moksliniais, statistiniais, istoriniais duomenimis, specialistų ir ekspertų vertinimais, Lietuvos ir kitų šalių patirtimi, analizuojamos aplinkos apžiūra, įvykių modeliavimu, taip pat Ekstremalių įvykių kriterijais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 241 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. spalio 14 d. nutarimo Nr. 1063 redakcija)

8. Galimas pavojus suprantamas kaip galimų įvykių, ekstremaliųjų įvykių, ekstremaliųjų situacijų keliama grėsmė gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui ir (arba) aplinkai.

9. Pirmiausia nustatomi visi galimi gamtiniai ir žmogaus veiklos sukelti (techniniai, ekologiniai ir socialiniai) pavojai, kurie gali kilti ūkio subjekte, kitoje įstaigoje: dėl geografinės padėties; dėl atliekamų technologinių procesų ar gedimų; dėl darbuotojo klaidos (žmogiškasis veiksnys); dėl pastato (-ų) projektavimo, konstrukcijų ar įrenginių (fizinis veiksnys).

10. Toliau nustatomi pavojai, kurie gali kilti už ūkio subjekto, kitos įstaigos ribų, bet turėti padarinių (poveikį) gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai, ūkio subjekto, kitos įstaigos veiklos tęstinumui ir sukelti savivaldybės lygio ekstremaliąją situaciją. Nustatyti galimi pavojai

surašomi į 1 lentelę, nurodoma jų padarinių (poveikio) zona, galimas išplitimas, esant galimybei, pateikiamos jų kilimo priežastys (kodėl ir kaip jie gali kilti) ir pradedamos pildyti 8 lentelės 1 ir 2 skiltys.

1 lentelė. Nustatytų galimų pavojų apibūdinimas

Eil. Nr.	Nustatytas galimas pavojus	Nustatyto galimo pavojaus padarinių (poveikio) zona ir galimas pavojaus išplitimas (nurodyti konkrečias ūkio subjekto, kitos įstaigos teritorijos vietas)	Galimo pavojaus kilimo priežastys
1	2	3	4
	Galimi gamtiniai pavojai:		
1.	maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus	gimnazijos ir ikimokyklinio ugd. sk. teritorija	gamtinis reiškinys
2.	kruša	gimnazijos ir ikimokyklinio ugd. sk. teritorija	gamtinis reiškinys
3.	lijundra, smarkus sudėtinis apšalas	apšala ant nuokalnių ir įkalnių	gamtinis reiškinys
4.	uraganas, labai smarkus lietus	gimnazijos ir ikimokyklinio ugd. sk. teritorija	gamtinis reiškinys
5.	labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas	gimnazijos ir ikimokyklinio ugd. sk. teritorija, keliai, kuriais važiuoja mokykliniai autobusai	gamtinis reiškinys
6.	pavojingos užkrečiamosios ligos	gimnazija ir ikimokyklinio ugd. sk., gripas, žarnyno užkrečiamosios ligos	virusas
	Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
7.	transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)	mokyklinių autobusų maršrutai	kelių taisyklių pažeidimai
8.	elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	rajono elektros tinklai	gamtinių pavojų padariniai
9.	šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	gimnazija, ikimokyklinio ugdymo skyrius	katilų gedimai, šiluminių trasų trūkimai
10.	vandens tiekimo sutrikimas	gimnazija, ikimokyklinio ugdymo skyrius	elektros energijos sutrikimai, siurblių gedimai
11.	komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai	gimnazijos ir ikimokyklinio ugd. sk. teritorija	gedimai nuotekų trasose

12.	gaisrai	gimnazija, ikimokyklinio ugdymo skyrius	neatsargus elgesys su ugnimi
-----	---------	---	------------------------------

III. RIZIKOS VERTINIMAS

11. Nustatomi galimų pavojų tikimybė ir galimi padariniai (poveikis).

12. Kiekvieno nustatyto galimo pavojaus tikimybė (T) vertinama balais pagal Rekomendacijose pateiktus galimo pavojaus tikimybės įvertinimo kriterijus (2 lentelė). Galimo pavojaus tikimybės vertinimas balais įrašomas į 8 lentelės 3 skiltį.

2 lentelė. Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimo kriterijai

Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimas	Galimo pavojaus tikimybės lygis	Vertinimo balai
Gali įvykti dažniau negu kartą per metus	labai didelė tikimybė	5
Gali įvykti kartą per 1–10 metų	didelė tikimybė	4
Gali įvykti kartą per 10–50 metų	vidutinė tikimybė	3
Gali įvykti kartą per 50–100 metų	maža tikimybė	2
Gali įvykti rečiau negu kartą per 100 metų	labai maža tikimybė	1

13. Nustačius galimo pavojaus tikimybę (T), analizuojami jo padariniai (poveikis) (P) gimnazijai:

13.1. darbuotojų gyvybei ir sveikatai (P1);

13.2. turtui ir aplinkai (P2);

13.3. būtinausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms (P3).

14. Nustatomas galimas nukentėjusiųjų: žuvusiųjų, sužeistųjų, evakuotinių, gyventojų skaičius. Šie duomenys įrašomi į 3 lentelės 2 skiltį.

15. Nustatomi objektai, kuriuose yra pažeidžiamos visuomenės socialinės grupės (2 priedas) ir tų grupių gyventojų skaičius. Šie duomenys įrašomi į 3 lentelės 2 skiltį.

16. Nustatomi ir 4 bei 5 lentelėse aprašomi:

16.1. galimi padariniai (poveikis) turtui ir numatomi nuostoliai;

16.2. galima aplinkos tarša, galimi padariniai (poveikis) aplinkai ir numatomi nuostoliai.

17. Įvertinami ir 6 lentelėje aprašomi galimi padariniai (poveikis) ūkio subjekto, kitos įstaigos veiklos tęstinumui, numatoma galimų padarinių (poveikio) trukmė.

3 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ar sveikatai

Nustatytas pavojus	Galimų nukentėti gyventojų skaičius (žuvusiųjų ir (ar) sužeistųjų, ir (ar) evakuotinių gyventojų)
1	2
1. Galimi gamtiniai pavojai:	
maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus	0\0\0
kruša	0\0\0
lijundra, smarkus sudėtinis apšalas,	0\0\0
uraganas, labai smarkus lietus	0\0\0
labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas	0\0\0
pavojingos užkrečiamosios ligos	0\0\0
2. Žmogaus veiklos sukelti pavojai:	0\0\0
transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)	0\0\0
elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	0\0\0
šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	0\0\0
vandens tiekimo sutrikimas	0\0\0
komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai	0\0\0
gaisrai	0\0\0

4 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) turtui

Nustatytas galimas pavojus	Galimi padariniai (poveikis) turtui	Numatomi nuostoliai, €
1	2	3
Galimi gamtiniai pavojai:		
maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus		
kruša		
lijundra, smarkus sudėtinis apšalas		
uraganas, labai smarkus lietus		
labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas		
pavojingos užkrečiamosios ligos		
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)		
elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai		
šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai (šildymo laikotarpiu)		
vandens tiekimo sutrikimas		
komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai		
gaisrai		

5 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) aplinkai

Nustatytas galimas pavojus	Galima oro tarša	Galima paviršinio ir (ar) požeminio vandens tarša	Galima grunto tarša	Galimi padariniai (poveikis) gamtinei aplinkai	Numatomi nuostoliai, €
1	2	3	4	5	6
Galimi gamtiniai pavojai:					
maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus	ne	ne	ne	medžių išvartos	iki 20
kruša	ne	ne	ne		iki 20
lijundra, smarkus sudėtinis apšalas	ne	ne	ne		20-100
uraganas, labai smarkus lietus	ne	ne	ne	šlaitų išgraužos, medžių išvartos	20-100
labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas	ne	ne	ne	įkalnės ir nuokalnės	iki 20
pavojingos užkrečiamosios ligos	ne	ne	ne	nėra	iki 20
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:					
transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)	taip	taip	taip	grunto tarša	iki 20
elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	ne	ne	ne	nėra	iki 20
šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	ne	ne	ne	nėra	iki 20
vandens tiekimo sutrikimas	ne	ne	ne	nėra	iki 20
komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai	ne	taip	taip	paviršinio vandens ir grunto tarša	20-100
gaisrai	taip	ne	ne	nėra	iki 20

6 lentelė. Galimų pavojų padariniai (poveikis) veiklos tęstinumui

Nustatytas galimas pavojus	Galimi padariniai (poveikis) veiklos tęstinumui	Galimų padarinių (poveikio) trukmė (valandomis arba paromis)
1	2	3
Galimi gamtiniai pavojai:		
maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus	sutrinka transporto judėjimas	iki 6 val.
kruša	sutrinka transporto judėjimas	iki 6 val.
lijundra, smarkus sudėtinis apšalas	sutrinka transporto judėjimas	iki 6 val.
uraganas, labai smarkus lietus	sutrinka transporto judėjimas, elektros energijos tiekimas	6-24 val
labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas	sutrinka transporto judėjimas	6-24 val.
pavojingos užkrečiamosios ligos	skelbiama epidemija	nuo 3 iki 30 parų
Žmogaus veiklos sukelti pavojai:		
transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)	mokinių pavežimo sutrikdymas	nuo 6 iki 24 valandų
elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	sutrinka elektros energijos tiekimas, šilumos teikimas, vandens tiekimas	iki 6 val.
šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	sutrinka šilumos tiekimas	nuo 1 iki 3 parų
vandens tiekimo sutrikimas	sutrinka maitinimo paslaugų tiekimas	nuo 6 iki 24 valandų
komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai	sutrinka nuotekų šalinimas	nuo 6 iki 24 valandų
gaisrai	apsinuodijimai dūmais	iki 6 val.

18. Kiekvieno galimo pavojaus padariniai (poveikis) (P1, P2, P3) įvertinami balais pagal 7 lentelėje pateiktus įvertinimo kriterijus. Balai surašomi į 8 lentelės 4, 5, 6 skiltis.

19. Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai vertinami balais, atsižvelgiant į 4 ir 5 lentelėse numatomus nuostolius (4 ir 5 lentelėse nurodyti nuostoliai sumuojami).

7 lentelė. Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimo kriterijai

Galimų padarinių (poveikio) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Žuvusiųjų, sužeistųjų nėra ir (ar) gyventojų evakuoti nereikia	nereikšmingas	1
Sužaloti 1–5 gyventojai ir (ar) iki 50 gyventojų evakuota	ribotas	2
Žuvo ne daugiau kaip 5 gyventojai ir (ar) sužalota nuo 5 iki 10 gyventojų, ir (ar) nuo 500 iki 100 gyventojų evakuota	didelis	3
Žuvo ne daugiau kaip 20 gyventojų ir (ar) nuo 10 iki 50 gyventojų sunkiai sužalota, ir (ar) nuo 100 iki 200 gyventojų evakuota	labai didelis	4
Žuvo daugiau nei 20 gyventojų ir (ar) sužalota daugiau nei 50 gyventojų, ir (ar) daugiau kaip 200 gyventojų evakuota	katastrofinis	5

Galimų padarinių (poveikio) turtui ir aplinkai (P2) įvertinimas, tūkst. €	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – mažiau nei 5 proc. turto vertės	nereikšmingas	1
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – nuo 5 iki 10 proc. turto vertės	ribotas	2
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – nuo 10 iki 30 proc. turto vertės	didelis	3
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – nuo 30 iki 40 proc. turto vertės	labai didelis	4
Ūkio subjektams, kitoms įstaigoms – daugiau kaip 40 proc. turto vertės	katastrofinis	5
Galimų padarinių (poveikio) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms (P3) įvertinimas	Galimų padarinių (poveikio) lygis	Vertinimo balai
Kai veikla sutrikdoma iki 6 valandų	nereikšmingas	1
Kai veikla sutrikdoma nuo 6 iki 24 valandų	ribotas	2
Kai veikla sutrikdoma nuo 1 iki 3 parų	didelis	3
Kai veikla sutrikdoma nuo 3 iki 30 parų	labai didelis	4
Kai veikla sutrikdoma daugiau kaip 30 parų	katastrofinis	5

8 lentelė. Galimų pavojų rizikos įvertinimas

Eil. Nr.	Galimas pavojus	Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimas balais	Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimas balais			Rizikos lygio (R) nustatymas			Bendras rizikos lygis (R) R=R1+R2+R3
			Galimi padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1)	Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai (P2)	Galimi padariniai (poveikis) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms (P3)	Galimo pavojaus rizikos gyventojų gyvybei ir sveikatai lygis (R1) R1=TxP1	Galimo pavojaus rizikos turtui ir aplinkai lygis (R2) R2=TxP2	Galimo pavojaus rizikos būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms lygis (R3) R3=TxP3	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Galimi gamtiniai pavojai:								
1.	maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus	2	1	1	1	2	2	2	6
2.	kruša	2	1	1	1	2	2	2	6
3.	lijundra, smarkus sudėtinis apšalas	3	2	2	1	6	6	3	15
4.	uraganas, labai smarkus lietus	2	1	1	2	2	2	4	8
5.	labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas	2	2	1	2	4	2	4	10
6.	pavojingos užkrečiamosios ligos	4	2	1	3	8	4	12	24
	Žmogaus veiklos sukelti pavojai:								
7.	transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)	2	1	1	1	2	2	2	6
8.	elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	3	1	2	2	3	6	6	15
9.	šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	2	1	2	2	2	4	4	10
10.	vandens tiekimo sutrikimas	2	1	1	2	2	2	4	8
11.	komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai	2	1	1	2	2	2	4	8
12.	gaisrai	1	1	1	2	1	1	2	4

8 lentelė. Galimų pavojų rizikos įvertinimas (mažėjimo tvarka)

Eil. Nr.	Galimas pavojus	Galimo pavojaus tikimybės (T) įvertinimas balais	Galimų padarinių (poveikio) (P) įvertinimas balais			Rizikos lygio (R) nustatymas			Bendras rizikos lygis (R) R=R1+ R2+R3
			Galimi padariniai (poveikis) gyventojų gyvybei ir sveikatai (P1)	Galimi padariniai (poveikis) turtui ir aplinkai (P2)	Galimi padariniai (poveikis) būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms (P3)	Galimo pavojaus rizikos gyventojų gyvybei ir sveikatai lygis (R1) R1=TxP1	Galimo pavojaus rizikos turtui ir aplinkai lygis (R2) R2=TxP2	Galimo pavojaus rizikos būtiniausioms gyvenimo (veiklos) sąlygoms lygis (R3) R3=TxP3	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	pavojingos užkrečiamosios ligos	4	2	1	3	8	4	12	24
2.	lijundra, smarkus sudėtinis apšalas	3	2	2	1	6	6	3	15
3.	elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	3	1	2	2	3	6	6	15
4.	šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai	2	1	2	2	2	4	4	10
5.	labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas	2	2	1	2	4	2	4	10
6.	vandens tiekimo sutrikimas	2	1	1	2	2	2	4	8
7.	komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai	2	1	1	2	2	2	4	8
8.	uraganas, labai smarkus lietus	2	1	1	2	2	2	4	8
9.	kruša	2	1	1	1	2	2	2	6
10.	maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus	2	1	1	1	2	2	2	6
11.	transporto avarijos (automobilių, oro, vandens)	2	1	1	1	2	2	2	6
12.	gaisrai	1	1	1	2	1	1	2	4

- priimtina rizika
- vidutinė rizika

- didelė rizika
- labai didelė rizika

V. RIZIKOS LYGIO IR JOS PRIIMTINUMO NUSTATYMAS

20. Nustatytų galimų pavojų rizikos lygis apskaičiuojamas pagal formulę $R=TxP$ (R – rizika, T – tikimybė, P – padariniai (poveikis)).

Gautos reikšmės įrašomos į 8 lentelės 7, 8 ir 9 skiltis:

20.1. galimo pavojaus rizikos gyventojų gyvybei ir sveikatai lygis (R1);

20.2. galimo pavojaus rizikos turtui ir aplinkai lygis (R2);

20.3. galimo pavojaus rizikos veiklos tęstinumui lygis (R3).

21. Naudojantis 9 lentele, pagal nustatytų galimų pavojų tikimybės (T) ir galimų padarinių (poveikio) (P) balus (8 lentelės 3, 4, 5 ir 6 skiltys) nustatomas kiekvieno galimo pavojaus rizikos (R1, R2, R3) lygis: labai didelis, didelis, vidutinis arba priimtinas, kuris įrašomas į 8 lentelės 7, 8, 9 skiltis.

22. 8 lentelės 10 skiltyje įrašomas bendras rizikos lygis, kuris gaunamas sudėjus R1, R2 ir R3 reikšmes. Šie duomenys bus naudojami sudarant ūkio subjekto, kitos įstaigos galimų pavojų sąrašą prioriteto tvarka pagal jų rizikos lygį. Galimais pavojais prioriteto tvarka laikomi:

22.1. Pavojai, kurie sukelia labai didelius padarinius (poveikį) ir yra didelės tikimybės:

22.1.1. pavojingos užkrečiamosios ligos;

22.2. pavojai, kurie sukelia didelius padarinius (poveikį):

22.2.1. pavojingos užkrečiamosios ligos;

22.3. pavojai, kurie yra vidutinės tikimybės:

22.3.1. lijundra, smarkus sudėtinis apšalas;

22.3.2. šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;

22.3.3. vandens tiekimo sutrikimas;

22.3.4. elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;

22.3.5. labai smarkus snygis smarki pūga, smarkus speigas;

22.3.6. komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai;

22.3.7. uraganas, labai smarkus lietus;

22.4. visi kiti pavojai bendro rizikos lygio mažėjimo tvarka:

22.4.1. lijundra, smarkus sudėtinis apšalas;

22.4.2. šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;

22.4.3. vandens tiekimo sutrikimas;

22.4.4. elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;

22.4.5. labai smarkus snygis smarki pūga, smarkus speigas;

22.4.6. komunalinių sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai

22.4.7. uraganas, labai smarkus lietus;

22.4.8. kruša;

22.4.9. maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus;

22.4.10. transporto avarijos (automobilių, oro, vandens);

22.4.11. gaisrai.

9 lentelė. Rizikos lygio (R) nustatymas

Galimo pavojaus tikimybė	5					
	4					
	3					
	2					
	1					
		1	2	3	4	5
Galimi padariniai (poveikis)						

	žalia – priimtina rizika
	geltona – vidutinė rizika
	oranžinė – didelė rizika
	raudona – labai didelė rizika

23. Nustačius labai didelę, didelę ar vidutinę riziką, šių galimų pavojų rizikos mažinimo priemonės numatomos ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų prevencijos priemonių plane. Šios priemonės turi:

23.1. mažinti galimo pavojaus tikimybę ir (ar) galimus padarinius (poveikį);

23.2. gerinti ūkio subjekto, kitos įstaigos pasirengimą reaguoti ir likviduoti įvykius ir šalinti jų padarinius;

23.3. didinti ūkio subjekto, kitos įstaigos darbuotojų saugumą gresiant ar įvykus įvykiams.

24. Nustačius labai didelę ar didelę riziką, šių galimų pavojų valdymas aprašomas ūkio subjekto, kitos įstaigos ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.

25. Nustačius priimtina riziką, nebūtina numatyti šių galimų pavojų prevencijos priemonių ir jų valdymo, bet siūloma juos pakartotinai įvertinti rizikos analizės peržiūros metu.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

26. Rizikos analizė peržiūrima ir prireikus atnaujinama ne rečiau kaip kartą per trejus metus arba atsiradus naujiems pavojams, pasikeitus civilinę saugą reglamentuojantiems teisės aktams, pertvarkius ar modernizavus įrenginius, technologinius procesus ar įvykus kitiems pokyčiams, didinantiems pavojų ar ekstremaliųjų situacijų riziką ir mažinantiems darbuotojų saugumą.

GALIMŲ PAVOJŲ SUVESTINĖ

Galimi gamtiniai pavojai:

- maksimalus vėjo greitis, smarkus lietus;
- kruša;
- liūndra, smarkus sudėtinis apšalas;
- uraganas, labai smarkus lietus;
- labai smarkus snygis, smarki pūga, smarkus speigas;
- pavojingos užkrečiamosios ligos;

Žmogaus veiklos sukelti pavojai:

- transporto avarijos (automobilių, oro, vandens);
 - elektros energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;
 - šilumos energijos tiekimo sutrikimai ir (ar) gedimai;
 - vandens tiekimo sutrikimas;
 - komunikacijų sistemų nutraukimas ir (ar) gedimai;
 - gaisrai;
-

Priedas Nr.2

SAVIVALDYBĖJE ESANČIŲ CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGŲ, SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ OPERACIJŲ CENTRO, SAVIVALDYBĖS EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ KOMISIJOS, SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS VALSTYBĖS TARNAUTOJO, ATSAKINGO UŽ CIVILINĖS SAUGOS FUNKCIJŲ VYKDYMĄ, KONTAKTINIAI DUOMENYS

Eil. Nr.	Ukmergės r. savivaldybės civilinės saugos sistemos subjektai (toliau CSSS)	CSSS kontaktiniai duomenys	Tel.nr.	Fakso nr.	El. p. adresas
1.	Ukmergės rajono savivaldybės administracija	Ukmergės rajono ESK pirmininkas	(8 340) 60333 (8 611) 40110	(8 340) 63370	direktorius@ukmerge.lt
		Sekretorė	(8 340) 60302		savivaldybe@ukmerge.lt
		Vyr. specialistas civilinei saugai ir mobilizacijai	(8 340) 63433 (8 698) 29476		civ.sauga@ukmerge.lt
2.	Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ukmergės rajono policijos komisariatas	Ukmergės rajono policijos komisariato viršininkas	(8 340) 60410	(8 340) 60410	
		Budėtojas	(8 340) 63422		
3.	Vilniaus apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Ukmergės priešgaisrinės gelbėjimo tarnyba	Ukmergės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos viršininkas	(8 340) 60200	(8 340) 60202	ukmerge.pgt@vpgt.lt
		Dispečeris	(8 340) 60201		ukmerge.vp@vpgt.lt
4.	VšĮ Ukmergės pirminės sveikatos priežiūros centras	Ukmergės PSPC vyr. gydytoja	(340) 65196	(340) 65004	adm@ukmergespspc.lt
		GMP dispečeris	(8 340) 65023		
5.	AB „ESO“	Klientų aptarnavimas	1852		
		Dujų avarinė tarnyba	1804		
6.	UAB „Ukmergės vandenys“	Direktorius	(8 340) 63135	(8 340)63085	admin@ukvand.lt
		Avarinė tarnyba	(8 340) 63535		
7.	UAB “Ukmergės butų ūkis”	Direktorius	(8 340) 65142	(8 340) 65312	butas@ukmerge.omnitel.net
		Avarinė tarnyba	(8 340) 65233		

**ŽELVOS GIMNAZIJOS MATERIALINIŲ IŠTEKLIŲ ŽINYNAS. JAME NURODOMOS
TRANSPORTO PRIEMONĖS IR KITI MATERIALINIAI IŠTEKLIAI, BŪTINI
GELBĖJIMO, PAIEŠKOS IR NEATIDĖLIOTINIEMS DARBAMS ATLIKTI, ĮVYKIAMS
LIKVIDUOTI IR JŲ PADARINIAMS ŠALINTI**

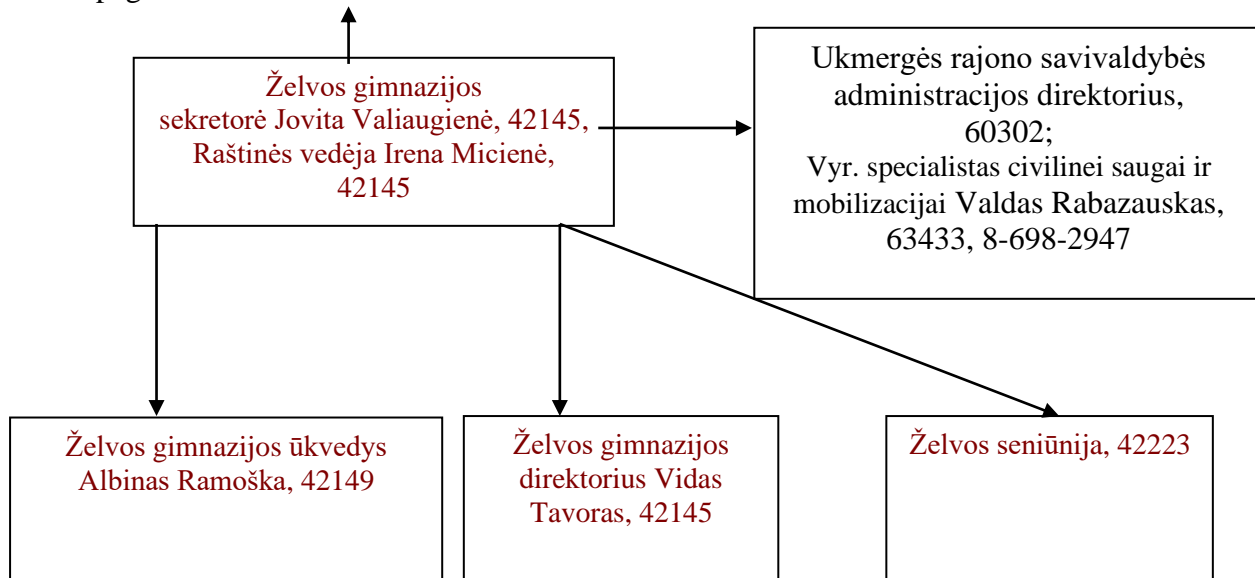
Eil. Nr.	Transporto priemonė (pavadinimas, markė)	Kiekis
1.	Mokyklinis autobusas MB 514 (19 vietų)	1
2.	Mokyklinis autobusas MB 513 (19 vietų)	1
3.	Traktorius T-40	1

ŽELVOS GIMNAZIJOS TERITORIJOS IR PASTATO PLANAS

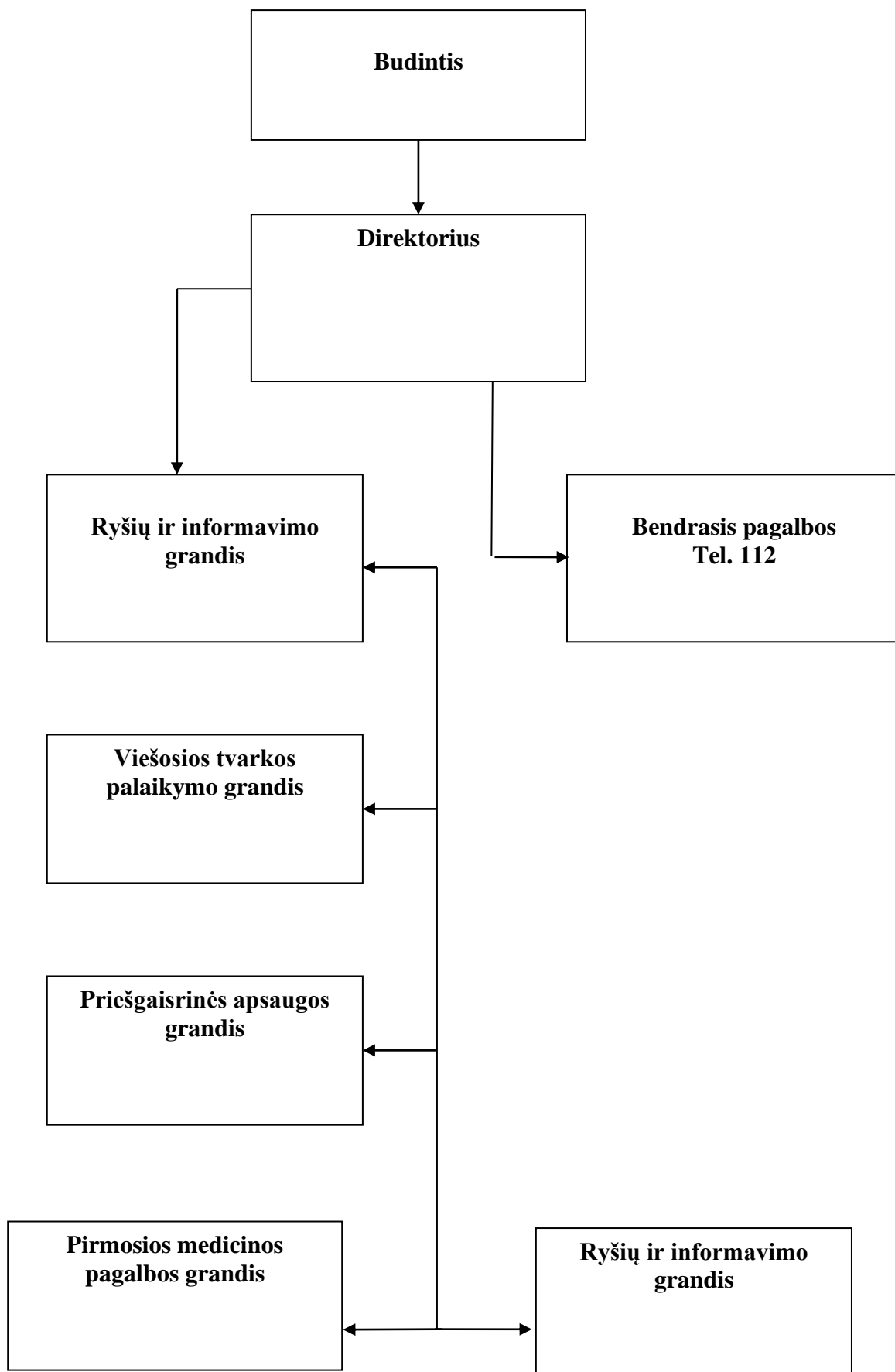
ŽELVOS GIMNAZIJOS DARBUOTOJŲ IR MOKINIŲ EVAKAVIMO SCHEMA

PERSPĖJIMO APIE ĮVYKĮ SCHEMA

Bendrasis pagalbos telefonas 112

KEITIMOSI INFORMACIJA APIE ĮVYKĮ TVARKA

VEIKSMAI EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ METU

I. VEIKSMAI GAISRO IR SPROGIMO ATVEJ AIS

Gaisro atveju:

Gaisras – sudėtingas fizikinis bei cheminis reiškinys, kuris dažnai padaro materialinių nuostolių, sukelia grėsmę žmonių gyvybei ir sveikatai. Gaisrų gesinimas – aktyvūs veiksmai, kuriais siekiama išgelbėti darbuotojus turtą bei užgesinti gaisrą.

Ugnis yra medžiagų oksidavimosi procesas, kurio metu išsiskiria energija, dažniausiai karščio pavidalu. Pagrindiniai rizikos faktoriai gaisro metu yra dūmų ir toksinių degimo produktų pasklidimas. Ugnies sklidimo ir gaisro vystymosi greitis priklauso nuo daugelio faktorių: medžiagų degumo ir degimo metu išskiriamos energijos kiekio, medžiagų fizinės formos (kieta, dujinė, skysta), deguonies kiekio gaisro vietoje.

Daugeliu atvejų gaisras kyla dėl šių priežasčių:

- dėl neatsargaus elgesio su ugnimi, ypač rūkant uždraustose ar pavojingose vietose;
- tvarkingų elektros įrengimų ir jų naudojimo taisyklių pažeidimo;
- atsargaus elgesio su šildymo prietaisais;
 - dėl žaibo ir elektrostatiinių krūvių;
 - tyčinių padegimų, kuriuos gali padaryti asocialūs asmenys;
 - sabotazo, diversijos ar teroro akto atveju.

Gaisrų atvejais galimi padariniai:

- įvairių laipsnių žmonių nudegimai;
- darbuotojų apsinuodijimas dūmais, į kurių sudėtį įeina daug nuodingų dujų, gaisro metu susijungiančių į mišinius, žymiai pavojingesnius nei kiekvienos dujos paimtos atskirai ir kurie gali pasklisti dideliais atstumais nuo gaisro vietos;
 - materialiniai bendrovės nuostoliai;
 - galimi žmonių mirties atvejai.

Atsižvelgiant į gaisrų mastą, taikomos tokios apsaugos priemonės:

- darbuotojų evakavimas iš pavojingos zonos;
- medicinos pagalbos nukentėjusiesiems suteikimas;
- žmonių patekimo į pavojingą zoną apribojimas;
- kvėpavimo organų ir odos apsauga asmeninėmis apsaugos (parankinėmis) priemonėmis;
 - gaisrų gesinimo priemonių įrengimas ir panaudojimas bei priežiūra;
 - griežtas priešgaisrinės apsaugos reikalavimų vykdymas.

SPROGIMO ATVEJU:

Sprogimas – procesas, kada staigiai besiplečiant karštoms dujoms, medžiagos yra išmetamos į skirtingas puses. Sprogimus galima suskirstyti į du pagrindinius tipus, priklausomai nuo to, kas sąlygojo sproginimą:

- sproginimai, įvykę dėl fizikinių procesų;
- sproginimai, sąlygojami cheminių reakcijų.

Pagrindinės sproginimų priežastys:

- įvykus avarijoms suslėgto oro sistemoje, kai užsidega kompresoriaus alyvos nuosėdos ant vamzdinių sienelių;
- įvykus avarijoms slėgio induose, kur laikomos suslėgtos degios dujos, kai dėl korozijos indo sienelėse ar dėl paprasto indo sienelės mechaninio poveikio, joms ištekėjus ar susimaišius su oru, įvyksta sproginimas;

- dėl atsitiktinių priežasčių, ištekėjus degalams uždaroje patalpoje, susidaro sprogūs degių dujų ar garų ir oro mišiniai, kurie nuo liepsnos, žarijos ar kibirkšties gali sprogti;
- fizikiniai garų sproginiai, kai skystis verda itin smarkiai (kai išlydytas metalas ar šlakas susiliečia su vandeniu ir t.t.);
- kietų medžiagų dulkės ar pluoštas, įgavę degių garų savybes, sproginiai (metalo dulkės, miltai, anglies dulkės, metano dujos ir kt.);
- sabotažo ir diversijos atveju.

Sprogimo smūgio banga, įkaitusios dujos ir lekiančios skeveldros yra tiesioginiai sproginiai, nes:

- sproginiai žaloja žmones, sugriauna pastatus;
- ugnis ir įkaitusios dujos apakina ir apdegina žmones, sukelia gaisrus;
- lekiančios skeveldros traumuoja žmones, gali sukelti gaisrus;
- sproginiai metu susidaro kenksmingos medžiagos (pvz., sproginiai trotilui, susidaro daug anglies monoksido);
- galimi materialiniai nuostoliai;
- galimi žmonių mirties atvejai.

Atsižvelgiant į sproginiai galingumą, taikomos tokios apsaugos priemonės:

- darbuotojų, nuomininkų ir lankytojų evakuavimas iš pavojingos zonos;
- pirmosios medicinos pagalbos nukentėjusiesiems suteikimas;
- žmonių patekimo į pavojingą zoną apribojimas.

Siekiant išvengti gaisrų ir sproginiai Želvos gimnazijoje, gaisrų prevencijai skiriamas pagrindinis dėmesys:

Mokykla aprūpinta pirminėmis gaisro gesinimo priemonėmis.

KILUS GAISRUI PATALPOSE AR TERITORIJOJE:

- nedelsiant pranešti Bendrajam pagalbos centrui (tel. 112);
- gesinti gaisro židinį turimomis gaisro gesinimo priemonėmis;
- vadovauti darbuotojų, nuomininkų ir lankytojų evakuavimui ir gaisro gesinimui iki atvyks ugniagesiai – gelbėtojai;
- organizuoti ir vadovauti materialinių vertybių gelbėjimui;
- prireikus pasirengti išjungti agregatus, elektros tiekimą, vėdinimo ir kitas sistemas;
- imtis priemonių apsaugoti gesinančius gaisrą žmones nuo galinčių griūti konstrukcijų, elektros srovės poveikio, apsinuodijimų ir apdegimų.

II. VEIKSMAI ĮVYKUS AVARIJAI KOMUNALINĖSE AR ENERGETINĖSE SISTEMOSE

Avarijos ir incidentai komunalinėse ar energetinėse sistemose gali kilti dėl šių priežasčių:

- įvykus avarijoms, gaisrams, sprogimams bendrovėje ar dėl kitų ekstremalių įvykių buvo sugadinti komunalinių ir energetinių sistemų įrenginiai;
- sabotažo ir diversijos atveju;
- pažeidus komunalinių ir energetinių sistemų eksploatavimo taisykles.

Galimi šie padariniai:

- nutraukiamas arba sutrinka geriamojo vandens tiekimas bendrovei;
- nutraukiamas arba sutrinka elektros energijos tiekimas bendrovei;
- nutraukiamas arba sutrinka šilumos energijos tiekimas bendrovei;
- nutraukiamas arba sutrinka dujų tiekimas bendrovei;
- dėl avarijos kanalizacijos tinkluose ir sistemose sutrinka arba nutraukiamos įprastos komunalinės paslaugos;
- užkrečiamųjų ligų plitimas, žmonių ligos ir mirties atvejai;
- materialiniai nuostoliai.

Pagrindinės apsaugos priemonės:

Atsižvelgiant į avarijos mastą, taikomos tokios apsaugos priemonės:

- medicinos pagalbos suteikimas nukentėjusiesiems;
- avarinis veiklos sustabdymas;
- galimų elektros energijos šaltinių panaudojimas;
- žmonių evakavimas, kol ims veikti komunalinės ir energetinės sistemos.

III. VEIKSMAI UŽSIKRĖTUS, SUSIRGUS INFEKCIŅĒMIS LIGOMIS, KITOS EKSTREMALIOS SVEIKATAI SITUACIJOS

Susirgimai infekcinėmis ligomis, kitos ekstremalios sveikatai situacijos gali kilti dėl šių priežasčių:

- užteršimas, panaudojant biologinį ginklą (karo, terorizmo atveju);
- užteršimas, naudojant biologines medžiagas specialioms tikslams (naftos teršalų naikinimas, kova su augalų ligomis bei kenkėjais ir kt.);
- užteršimas, kilus užkrečiamųjų ligų epidemijoms, taip pat epizootijoms, epifitotijoms.

Ekstremali sveikatai situacija, kai nesulaikomai plinta užkrečiama liga, vadinama epidemija. Lietuvos medikai užkrečiamąsias (infekcines) ligas skirsto į 5 grupes:

1. užkrečiamosios kraujo ir invazinės ligos (riketsiozės, dėmėtoji šiltinė, geltonoji karštligė, grįžtamoji šiltinė, maliarija ir kt.);
2. zoonozės (ligos, kurių užkrato šaltinis - įvairūs gyvūnai. Tai maras juodligė, pasiutligė, leptospirozė, pseudotuberkuliozė, jersiniozė ir kt.);
3. kūno dangų ligos (stabiligė, rožė, sepsis ir kt.);
4. kvėpavimo takų ligos (gripas, difterija, raupai, poliomielitas);
5. užkrečiamosios žarnyno ir parazitinės ligos (vidurių šiltinė, paratifas, salmoneliozė, botulizmas, cholera, šigeliozė, dizenterija, trichineliozė ir kt.).

Epizootijas sukeliančios pavojingiausios gyvulių lygos yra šios:

1. galvijų, kiaulių, paukščių maras;
2. snukio ir nagų liga;
3. plaučių uždegimas, paukščių cholera ir kt.

Epifitotijos mastą neretai įgyja augalų ligos: įvairios javų rudligės, miltligės, dėmėtligės, bulvių maras, fitoftora, agurkų netikroji miltligė ir kt.

KAIP ELGTIS PAVOJINGOS AR YPAČ PAVOJINGOS UŽKREČIAMOSIOS LIGOS (EPIDEMIJOS AR PANDEMIJOS) METU:

1. Kilus pavojui užsikrėsti pavojinga ar ypač pavojinga užkrečiamąja liga:
 - griežtai vykdykite asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros specialistų ir (ar) Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos nurodymus bei rekomendacijas;
 - be reikalo neikite iš namų, prireikus išeiti, jei turite, dėvėkite respiratorių arba vienkartinę kaukę;
 - venkite masinio susibūrimo vietų ir artimo kontakto su kitais asmenimis;
 - jei Jūsų darbas reikalauja nuolatinio kontakto su klientais ar pirkėjais, dėvėkite vienkartinę kaukę;
 - venkite naudotis viešuoju keleiviniu transportu, eikite pėsčiomis arba važiuokite savo transportu, jei vykstate viešuoju transportu – dėvėkite respiratorių arba vienkartinę kaukę;
 - griežtai laikykitės asmens higienos reikalavimų, dažnai plaukite rankas su muilu tekančiu šiltu vandeniu, ypač prieš valgymą;
 - stebėkite savo bei artimųjų sveikatos būklę, pvz., matuokite kūno temperatūrą rytais ir vakarais;
 - vartokite gerai termiškai apdorotą maistą, maisto produktus laikykite tinkamoje temperatūroje, venkite kryžminio maisto užterštumo;
 - kiekvieną dieną vėdinkite patalpas, valykite grindis ir liečiamus paviršius drėgna šluoste, jei yra, naikinkite vabzdžius ir graužikus;
 - įspėkite vaikus, kad neliestų nugaišusių paukščių ir graužikų, nežaistų su sergančiais ar net sveikai atrodančiais paukščiais, naminiiais gyvūnais, neneštų jų į namus.
2. Pajutę pavojingos ar ypač pavojingos užkrečiamosios ligos požymius:
 - jei pradėjote karščiuoti, pajutote nuovargį, galvos ir kūno raumenų skausmus, nedelsdami kreipkitės į asmens sveikatos priežiūros specialistus;
 - ligonį izoliuokite nuo šeimos narių atskirame gerai vėdinamame kambaryje arba 1 m atstumu atitverkite nuo aplinkinių ligonio lovą užuolaidomis ar pan.;

- su ligoniu turėtų bendrauti tik vienas šeimos narys, jis privalo dėvėti vienkartinę kaukę;
- ligonio slaugai naudokite vienkartinės slaugos priemones, skirkite jam atskirus indus, patalynę, rankšluosčius, drabužius.

KAIP ELGTIS ESANT BIOLOGINEI TARŠAI:

1. Esant biologinei taršai:
 - klausykite pranešimų per Lietuvos nacionalinio radijo ar televizijos programą;
 - nepasiduokite panikai;
 - nevirtokite produktų, kurie nėra termiškai apdoroti, arba naudokite tik tuos produktus, kurie buvo sandariai uždaryti, vartokite tik virintą vandenį;
 - laikykitės asmens higienos reikalavimų;
 - patalpas ir liečiamus paviršius valykite drėgna šluoste;
 - pajutę pirmuosius sveikatos sutrikimus: pykinimą, vėmimą, viduriavimą, kylančią temperatūrą – tuoj pat kreipkitės į asmens sveikatos priežiūros specialistus.
2. Kilus įtarimui, kad į aplinką pateko biologinis agentas:
 - išjunkite patalpoje ar teritorijoje esančius ventiliatorius ir pastato oro kondicionavimo sistemą;
 - nedelsdami palikite patalpą ar teritoriją;
 - patalpoje sandariai uždarykite duris ir langus arba aptverkite vietovę, kur gali būti biologinis agentas, stenkitės, kad į patalpą ar teritoriją niekas neįeitų;
 - nedelsdami praneškite savo institucijos vadovui ir skambinkite bendruoju pagalbos telefono numeriu;
 - surašykite visus kambaryje, patalpoje ar teritorijoje buvusius asmenis, kad atsakingų institucijų specialistai galėtų nedelsdami vykdyti židinio lokalizavimo, padarinių šalinimo darbus ir teikti skubią medicinos pagalbą.

KAIP ELGTIS GAVUS ĮTARTINĄ LAIŠKĄ AR PAKETĄ SU MILTELIAIS IR JIEMS IŠSIBARSČIUS:

1. Gavus įtartiną laišką ar paketą su milteliais ir jiems išsibarsčius:
 - nekratykite, nepurtykite, neprakirkite ir neišimkite laiško ar paketo turinio;
 - nebandykite valyti miltelių, jų uostyti, liesti;
 - išjunkite ventiliatorius ir pastato oro kondicionavimo sistemą;
 - užsimaukite apsaugines pirštines;
 - nedelsdami uždenkite išsibarsčiusius miltelius drabužiais, popieriumi, šiukšlių dėže ar kt.;
 - išeikite iš patalpos ir sandariai uždarykite duris ir langus arba aptverkite vietovę, kurioje rastas įtartinas laiškas ar paketas, neleiskite įeiti kitiems asmenims;
 - nusiplaukite rankas su muilu;
 - kuo greičiau nusivilkite užterštus drabužius ir sudėkite juos į plastikinį maišą;
 - kuo greičiau nusiprauskite duše su muilu. Nenaudokite chlorkalkių ar kitų dezinfekavimo medžiagų;
 - surašykite visus žmones, buvusius tame kambaryje ar teritorijoje, ypač tuos, kurie turėjo tiesioginį kontaktą su milteliais;
 - jei esate namie, skambinkite bendruoju pagalbos telefono numeriu;
 - jei esate darbovietėje, praneškite apie įvykį savo institucijos vadovui ir skambinkite bendruoju pagalbos telefono numeriu.
2. Įtartinio paketo ar laiško požymiai:
 - pernelyg didelės pašto išlaidos;
 - ranka rašytas ar prastai išspausdintas adresas;
 - iškirptos ir priklijuotos spausdintos raidės;
 - rašybos klaidos;

- nėra atgalinio adreso;
- riebalinės dėmės, išblukusios spalvos;
- didelis svoris;
- kreivas ar grublėtas vokas;
- išsikišę laidai ar aliuminio folija;
- pernelyg didelės saugos medžiagos (maskuojamosios juostos, virvės ir pan.);
- tikėjimo garsas;
- pažymėtas užrašų „personalinis“ arba „konfidencialus“.

Iškilus grėsmei įvykti ekstremaliai sveikatai situacijai būtina vadovautis medikų teikiamomis rekomendacijomis.

IV. VEIKSMAI ĮVYKUS SOCIALINĖS IR KITOS KILMĖS EKSTREMALIŲJŲ SITUACIJŲ ATVEJ AIS

Terorizmas nėra naujas reiškinys, tačiau kasmet jis kelia vis didesnę grėsmę visuomenei. Lietuva tapo pilnavertė daugelio tarptautinių saugumo organizacijų narė, o tai reiškia, kad ji ne tik gauna saugumo garantijas, bet ir turi įnešti savo indėlį į stabilumo ir saugumo stiprinimą visame pasaulyje. Lietuvos teisėsaugos institucijos prisideda prie teroristų baudžiamojo persekiojimo, Lietuvos kariuomenė dalyvauja taikos palaikymo misijose Afganistane, Irake ir kitose konfliktų zonose, slaptosios tarnybos vykdo antiteroristinę žvalgybą. Kadangi šie veiksmai viešai deklaruojami, jie turi ir kitą pasekmę - Lietuva tampa terorizmo taikiniu.

Pagrindinis terorizmo taikiny s - civiliai gyventojai, o pagrindinis ginklas - baimė. Baimę galima sumažinti, jei mokėsime tinkamai elgtis, įvykus teroro aktui. Žinodami, kaip nelaimės metu padėti sau ir kitiems, žmonės bus saugesni. Todėl reikėtų stiprinti civilinės saugos pajėgumą, užkirsti kelią teroro aktams, jiems pasirėngti ir į juos reaguoti.

Vienas iš pagrindinių terorizmo tikslų - psichologiškai paveikti žmogų, išgąsdinti. Todėl metodai, kuriuos pasirenka teroristai, tarnauja šiam tikslui. Dažniausiai tie metodai priskirtini prie kriminalinės veiklos:

- žmonių grobimas;
- transporto priemonių užgrobimas;
- automobilių sprogdinimas;
- sprogmenų palikimas lėktuvuose ir masinio susibūrimo vietose;
- individualūs ir grupiniai nužudymai;
- komunalinių tinklų gadinimas;
- sabotazas;
- produktų ir geriamojo vandens užnuodijimas;
- įsilaužimas į kompiuterinius tinklus

Teroristai, vykdydami išpuolius, gana dažnai naudoja sprogmenis. Viena iš teroristų kovos priemonių yra pašto "bombos". Specialistai pateikia instrukciją, kaip galima atpažinti įtartina siuntinį arba laišką.

- Įtartinų pašto siuntų (laiškų) požymiai:
- riebalų dėmės arba pirštų antspaudai;
 - klaidingas adresas, yra gramatinių klaidų;
 - pernelyg daug įpakavimo popieriaus;
 - įpakavimo įplyšimai su išlindusiais laidais;
 - mažos skylutės su aštriais laidų galiukais;
 - per plyšį matoma plona folija;
 - paketas išsiųstas iš nežinomos vietos;
 - daugiau negu reikia pašto ženklų;
 - migdolų, chemikalų arba benzino kvapas;
 - stiprus kvėpalų kvapas;
 - pagal dydį pernelyg didelis svoris;
 - netolygus svorio pasiskirstymas;
 - kietas arba sunkus turinys;
 - perduotas „iš rankų į rankas“.

Teroristinius veiksmus gali atlikti:

- pavieniai teroristai;
- teroristų grupė (organizacija);
- tarptautinis organizacijų tinklas (susivienijimas).

TERORISTŲ TAIKINIAI, KUR GALI GRĖSTI PAVOJUS:

- uždaros erdvės;
- didelis žmonių susibūrimas (susilaukia daug dėmesio);
- ypač svarbūs pastatai ir infrastruktūra;

- pramoniniai pastatai;

Teroro akto pasekmės:

- fizinė žala;

- ilgą laiką gali būti paralyžiuota pulta vieta, nes ji laikoma nusikaltimo vieta. Jei buvo panaudotas masinio naikinimo ginklas, vieta turi būti nukenksmintą;

- galima visuomenės baimė ir panika, jeigu ji užsitęsia, gali destabilizuoti politinę situaciją;

- gali būti pakirstos pagalbą suteikiančių įstaigų ir reagavimo grupių pajėgos.

Ekonominės teroro aktų pasekmės:

- dėl teroristų išpuolių dažnai prarandama daug kvalifikuotų darbuotojų;

- sąnaudos, susijusios su teroristų išpuolio vietos sutvarkymu;

- Susprogdinti ar užteršti pastatai turi būti pakeisti naujais;

- Susprogdinus bendroves, sužeidus arba nužudžius kvalifikuotus darbuotojus, prarandamos pajamos;

- draudimo išlaidos;

- prarandamos pajamos, susijusios su tokiais ekonomikos sektoriais, kaip lėktuvų skrydžiai ir turizmas.

KAIP ELGTIS TERORO AKTO METU:

1. Svarbu būti pasiruošusiam teroro išpuoliams. Reikia būti atsargiam didelių žmonių susibūrimų vietose, populiariose pramogų ir pasilinksminimo vietose, supermarketuose.
2. Atkreipkite dėmesį į įtartinus žmones, daiktus, į bet kokias įtartinas smulkmenas. Praneškite apie įtartinus daiktus teisėsaugos pareigūnams.
3. Niekada neimkite iš nepažįstamų žmonių paketų ir krepšių, nepalikite savo bagažo be priežiūros.
4. Šeimai patartina turėti veiksmų ekstremaliose situacijose planą, kiekvienam šeimos nariui užsirašyti telefonų numerius, elektroninio pašto adresus.
5. Reikia susitarti dėl vietos, kurioje jūs galėsite susitikti su savo šeimos nariais ekstremalios situacijos metu.
6. Evakuacijos atveju pasiimkite pirmo būtinumo daiktus ir dokumentus.
7. Visada žinokite, kur yra atsarginiai išėjimai iš patalpos.
8. Jeigu įvyko sprogimas, gaisras, žemės drebėjimas, niekada nesinaudokite liftu.
9. Stenkitės nepasiduoti panikai, kas be atsitiktų, atsiminkite, kad panika gali išprovokuoti teroristus ir paspartinti teroro aktą, taip pat gali sukliudyti pareigūnams sustabdyti nusikaltimą arba sumažinti jo pasekmes.

SAUGUMO SPECIALISTŲ PATARIMAI DĖL ĮTARTINŲ ŽMONIŲ:

- Būkite budrūs ir saugokitės žmonių, kurie apsirengę ne pagal metų laiką. Jeigu jūs matote vasarą žmogų, apsirengusį lietpalčiu arba šilta striuke, būkite atsargūs - po šiais drabužiais teroristai dažnai slepia sprogmenis. Geriau laikytis nuo šio žmogaus atokiau ir atkreipkite į jį teisėsaugos pareigūnų dėmesį.
- Saugokitės žmonių su dideliais krepšiais, kuprinėmis ir lagaminais, ypač jei jie yra neįprastoje vietoje (pvz., su lagaminu kino salėje arba šventėje). Nesvarbu, kad šis žmogus gali būti turistą, vis dėl to atsargumas nepakenks.
- Stenkitės kuo toliau laikytis nuo žmonių, kurie elgiasi neadekvačiai, nervingai, atrodo išsigandę, nuolat kažkur atsigręžia, tikrina kažką tarp drabužių arba kuprinėje.
- Jeigu jūs negalite nueiti kuo toliau nuo įtartino žmogaus, atkreipkite dėmesį į jo veido mimiką. Specialistas sako, kad savižudis, ruošiantis atlikti teroro aktą, paprastai atrodo ypatingai susikaupęs, lūpos suspaustos arba lėtai juda, lyg jam meldžiantis.

- Standartinės rekomendacijos, kurių paprastai, deja niekas nesilaiko, - nereikia jokių atveju kelti daiktų, kuriuos kažkas pamiršo: kuprinių, mobiliųjų telefonų, piniginių.
- Jokių atveju neimkite iš nepažįstamų žmonių dovanų, neimkite daiktų, kuriuos prašo kažkam perduoti.
- Stenkitės nepasiduoti panikai, kas be atsitiktų, atsiminkite, kad panika gali išprovokuoti teroristus ir paspartinti teroro aktą, taip pat gali sukliudyti pareigūnams sustabdyti nusikaltimą arba sumažinti jo pasekmes.

Gavę pranešimą, kad yra padėtas užtaisas, turėtumėte:

- išsamiau išklausti skambintoją apie gresiantį sprogimo pavojų;
- nepadėti ragelio ir užrašyti kiekvieną jo žodį;
- nedelsdami praneškite apie tai policijai ir pastato administracijai.

Kai vyksta sproginimas:

- jeigu aplink jus sproginėja ir krenta įvairūs daiktai, slėpkitės po tvirtu stalu arba suolu; nustojus griūti atsargiai išlįskite iš po priedangos ir tikrindami grindis ir susilpnėjusius laiptus greitai išeikite iš pastato; saugokitės krentančių nuolaužų;
- palikite pastatą kaip įmanoma greičiau, nedelskite gelbėdami savo turtą arba skambindami.
- nesinaudokite liftais.

Kai išėjote:

- nestovėkite prie langų, stiklinių durų ir kitų potencialiai pavojingų objektų;
- pasitraukite nuo šaligatvio arba gatvės, kuri bus reikalinga atvykstančioms greito reagavimo tarnyboms ir taip pat žmonėms, išeinantiems iš pastato.

Jeigu Jūs atsidūrėte po nuolaužomis:

- naudokite žibintuvėlį signalizuojant apie savo buvimo vietą gelbėtojams;
- vengdami dulkių sukėlimo nejudėkite be reikalo;
- užsidenkite nosį ir burną kuo turite po ranka (tankus medvilninis audinys gali būti geru filtru. Stenkitės kvėpuoti per audinį);
- belskite per vamzdžius arba per sieną, taip padėdami gelbėtojams surasti jus;
- Šaukite tik blogiausiu atveju, nes šaukdamas žmogus gali įkvėpti pavojingą dulkių kiekį

Želvos gimnazijos patalpose gali būti įvykdytos anksčiau paminėtos nesankcionuotos ir nusikalstamos veikos. Jeigu įvyko teroristų išpuolis, tad tinkamai reaguokite į bet kokius teroro aktus.

Didelio arba labai didelio pavojaus atveju, Želvos gimnazijos direktorius nurodo darbuotojams:

- nutraukti bet kokią veiklą;
- pasirūpinti teritorijoje esančių žmonių evakavimu, jų transporto priemonių pašalinimu iš teritorijos bei pirmosios pagalbos suteikimu nukentėjusiems;
- apie avarinę situaciją skubiai pranešti Bendrajam pagalbos centrui telefonu 112 ir informuoti savivaldybės administracijos direktorių;

Didelio arba labai didelio pavojaus atveju policijos pajėgos atsiųs reikalingą skaičių automobilių su pareigūnais, kurie, esant reikalui, sustabdys eismą gatvėse šalia Želvos gimnazijos. Pareigūnai bus pavaldūs gaisro gesinimo vadovui.

Priklausomai nuo galimos avarijos masto greitosios medicinos pagalbos stotis atsiųs reikalingą skaičių automobilių su medicinos darbuotojais, kurie bus pavaldūs gaisro gesinimo vadovui.

V. VEIKSMAI RADIOAKTYVAUS UŽTERŠTUMO ATVEJ AIS

2009 metų gruodžio 31 d. Ignalinos AE nustojo veikti, bet grėsmė išliko, nes branduolinės saugos požiūriu, darbai, susiję su galima rizika, manoma, kad vyks 10 metų po reaktorių uždarymo (panaudoto kuro tvarkymas, deaktyvavimas, sistemų modifikavimas bei izoliavimas ir t.t.). Po Ignalinos AE uždarymo liko apie 5900 m³ panaudotų dervų, perlito ir nuosėdų bei 130000 m³ kietųjų radioaktyviųjų atliekų. Taip pat elektrinėje yra nepanaudoto branduolinio kuro. Dar nepastatytos panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų saugyklos todėl bus vėluojama demontuoti reaktorius.

Želvos gimnazijos radioaktyvi tarša galima:

- įvykus radiacinei avarijai Ignalinos atominėje elektrinėje;
- įvykus radiacinėms avarijoms kaimyninių valstybių atominės energetikos objektuose, kai į aplinką išsiveržia didelis radioaktyviųjų medžiagų kiekis;
- įvykus avarijai transporte, kai pervežamos radioaktyviosios medžiagos;
- nukritus kosminiam aparatui ar kitam skraidančiam objektui, kuriame yra radioaktyviųjų medžiagų;
- įvykus avarijai objekte, turinčiame lokalų radioaktyvųjų šaltinį;
- įvykus branduoliniam sprogitui;
- teroristam panaudojus radiologinį ginklą.

Minėtų nelaimių atveju gali būti užteršta žmogaus aplinka ir joje gyvenantys žmonės. Nors nelaimių mastas ir skirsis, radiacijos prigimtis ir jos poveikis žmogui bei aplinkai išliks.

Tokių nelaimių metu į atmosferą išmesta radioaktyvioji tarša gali būti pernešama dideliais atstumais ir pasiekti Ukmergės savivaldybės teritoriją, kurioje yra mokykla.

Žmogaus apšvita gali būti dvejopa: išorinė ir vidinė.

Išorinė apšvita – tai apšvita, kurią patiria žmonės kai juos veikia išorinė jonizuojančioji spinduliuotė dėl radioaktyviųjų medžiagų, patekusių ant atvirų kūno vietų, drabužių, iškritusių ant žemės, pastatų, darbo vietų paviršiaus, iš praslenkančio radioaktyvaus debesies ar esant lokaliniam užterštumui objektuose, naudojančiuose radioaktyvias medžiagas.

Vidinė apšvita – tai žmogaus patiriama apšvita, kai į jo organizmą kvėpuojant, su maistu ir vandeniu arba tiesio per kūno odą patenka radionuklidai.

Radioaktyvusis spinduliavimas, priklausomai nuo ekspozicinės apšvitinimo dozės, žmogaus organizme sukelia ūmines arba lėtines ligas, o ypač kraujo leukemiją, nevaisingumą, išsigimimą bei galimybę susirgti įvairaus laipsnio spinduline liga.

PAGRINDINĖS APSAUGOS PRIEMONĖS:

Darbuotojų apsauga organizuojama taikant šias priemones:

1. Gyventojų buvimo atviroje vietoje apribojimas, laikinai slepiantis slėptuvėse, priedangose ar namuose.

Ekstremaliųjų situacijų metu valstybės tarnautojai ir darbuotojai, vykdamys valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms nustatytus uždavinius ir funkcijas, nuo gyventojų gyvybei ar sveikatai gresiančių pavojingų veiksnių apsaugomi slėptuvėse. Slėpimasis specialiai įrengtose slėptuvėse gerai apsaugo darbuotojus nuo išorinės ir vidinės apšvitos, nuo radioaktyviųjų aerozolių bei radionuklidų patekimo ant atviro kūno vietų, drabužių.

Kiti gyventojai, kurie ekstremaliųjų situacijų metu neturi priskirtų privalomų darbų ir užduočių, laikinai apsaugomi kolektyvinės apsaugos statiniuose. Tai statinys ar patalpa, kurią ekstremaliųjų situacijų ar karo metu, užsandinus langus, duris, ventiliacijos angas, dūmtraukius, galima pritaikyti gyventojams apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių.

Želvos gimnazijos darbuotojų ir nuomininkų kolektyvinei apsaugai numato panaudoti sporto salę ir pusrūšį.

2. Stabiliojo jodo preparatų naudojimas.

Jodo profilaktika yra skydliaukės prisotinimas stabilioju jodu, kad ji nepasisavintų radioaktyviojo jodo. Jodo profilaktikos tikslas - skydliaukės vėžio ir gėrybinių navikų atsiradimo tikimybei sumažinti. Skydliaukės apsaugai nuo jodo radionuklidų poveikio yra skiriami stabiliojo jodo preparatai - kalio jodidas (KI) arba kalio jodatas (KIO₃). Jodo profilaktika taikoma tik tais atvejais, kai į aplinką prognozuojama išmesti arba yra išmesta jodo radionuklidų. Geriausiai skydliaukė apsaugoma kai jodo tabletės išgeriamos 2-3 valandas prieš jodo radionuklidų patekimą į organizmą su įkvepiamu oru ar maistu. Išgėrus jodo tablečių praėjus 2-5 valandoms po jodo radionuklidų patekimo į organizmą, skydliaukės apsaugos efektas sumažėja iki 50%.

Vienkartinė stabilaus jodo doze apsaugo skydliaukę 24 valandas. Naujagimiams iki 1 mėnesio amžiaus, nėščioms ir maitinančioms moterims skiriama vienkartinė stabilaus jodo doze. Kitoms žmonių grupėms gali būti skiriamos kelios vienkartinės dozės, bet ne daugiau kaip 10. Jodo tablečių vartojimo trukmė priklauso nuo jodo radionuklidų išmetimo trukmės ir pavojaus jų įkvėpti ar gauti su maistu.

Paprastai jodo tabletės pašalinių reiškinių nesukelia. Labai reti pašaliniai reiškiniai yra skrandžio skausmai, vėmimas, viduriavimas, odos bėrimai, kurie išnyksta nustojus vartoti tabletes.

Jodo tabletės saugomos tamsioje sausoje vietoje, sandariai įpakuotos. Tablečių tinkamumo vartoti terminas yra nurodomas ant pakuotės.

Stabilaus jodo preparatų vienkartinė paros doze įvairioms žmonių amžiaus grupėms:

Amžius	KJ(mg)	KIO ₃ (mg)	Jodo masė (mg)
Naujagimiai iki 1 mėnesio	15	20	12,5
Kūdikiai nuo 1 mėnesio iki 3 metų	30-35	40-45	25
Vaikai nuo 3 iki 12 metų	65	85	50
Suaugusieji (iki 45 m., taip pat nėščios ir maitinančios moterys) ir 13-16 metų paaugliai	130	170	100

Žmonėms virš 40 metų stabiliojo jodo preparatai nerekomenduojami, nes radiacijos poveikis skydliaukei tokio amžiaus žmonėms yra mažas.

EVAKAVIMAS:

Gyventojų evakavimas – dėl gresiančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos organizuotas gyventojų perkėlimas iš teritorijų, kuriose pavojinga gyventi ir dirbti, į kitas teritorijas, laikinai suteikiant jiems gyvenamąsias patalpas.

Laikinas gyventojų perkėlimas pradedamas siekiant išvengti 30 mSv apšvitės dozės per vieną mėnesį ir nutraukiamas, jei išvengtoji dozė bus 10 mSv per sekančius mėnesius. Jeigu per vieną mėnesį sukaupta dozė, kaip nustatyta, viršys šias ribas vienerių metų laikotarpyje, tai būtina gyventojus iškeldinti nuolat gyventi į kitą vietovę, neplanuojant sugrįžti atgal. Iškeldinimas nuolat gyventi į kitą vietovę turi būti taikomas ir tuo atveju, jeigu prognozuojama, kad dozė per visą gyvenimą viršys 1 Sv (zyvertą).

Sprendimą dėl visuotinio evakavimo priima Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Paskelbus apie galimą evakavimąsi, pasiruoškite maisto produktų 2-3 dienoms. Pasiimkite reikalingus daiktus, viską tvarkingai sudėkite į lagaminus, kelioninius krepšius, kuprines. Prie kiekvieno imamo su savimi daikto pritvirtinkite kortelę su savo vardu, pavarde.

Neužmirškite savo kaimynų. Pasiteiraukite, ar jie girdėjo pranešimus. Padėkite vieni kitiems. Gal šalia jūsų gyvena neįgalūs žmonės, vieniši seneliai ar mažamečiai vaikai, šiuo metu leidžiantys laiką be tėvų - pasidomėkite, ar yra kam pasirūpinti šiais žmonėmis. Jei ne - padėkite jiems arba skambinkite telefonu 112 ar kitais skubios pagalbos telefonais - 01, 02, 03. Pasiimkite savo šunis, kates ir t. t. Dėl gyvulių ūkininkai gaus atskirus nurodymus.

Palikdami namus išjunkite elektros prietaisus, sandariai uždarykite langus bei duris ir atlikite visus jums žinomus ir įprastus veiksmus, kuriuos darote išvykdami bent kelioms

dienoms. Elkitės ramiai. Jeigu galite be pašalinės pagalbos pragyventi 3 dienas - jūs pasirengę evakuacijai.

5. Kvėpavimo takų apsauga, panaudojant asmenines apsaugos priemones.

Užterštoje vietovėje paprastai naudojamos kvėpavimo organų apsaugos priemonės. Šiam tikslui tinka visų rūšių dujokaukės ir respiratoriai, tačiau galima naudoti ir paprasčiausias savos gamybos apsaugos priemones - iš vatos ir marlės sluoksnio padarytus raiščius, kurie gerai saugos nuo radioaktyviųjų teršalų. Raištis daromas taip: 1 m ilgio ir 0,5 m pločio marlės ar kito turimo audinio viduryje, 30x20 cm plote, paklojamas 2 cm storio vatos sluoksnis. Marlės kraštai per visą ilgį iš abiejų pusių užlenkiami ant vatos, o marlės galai (apie 30-35 cm) įkerpami per vidurį, kad iš kiekvieno galo pasidarytų po du raiščius. Apatiniai raiščio galai surišami ant viršugalvio, viršutiniai - ant pakaušio. Jei neturite vatos ir marlės, tinka ir keliais sluoksniais sulankstytas rankšluostis, skarelė ar medžiagos skiautė. Įsidėmėkite, kad panaudotos apsaugos priemonės yra vienkartinės ir toliau naudoti netinka. Kūnui apsaugoti yra įvairiausia speciali apsauginė apranga, tačiau ją paprastai turi avarijos padarinius likviduojantieji pareigūnai. Gyventojai galėtų vilkėti paltais, striukėmis, lietpalčiais, polietileno apsiaustais ir pan., tik reikėtų užsisiegti visas sagas, užtrauktukus, pastatyti apykakles, užsimauti gumines ar odines pirštines. Kojoms apsaugoti geriausiai tinka guminė avalynė.

6. Maisto produktų, geriamojo vandens apsauga.

Visi maisto produktai sudedami į šaldytuvus, sandariai uždaromus indus, stiklainius, metalines dėžutes, polietileninius maišelius; bulvės ir daržovės supilamos į dėžes, išklotas popieriumi, celofanu, polietileno plėvele arba klijuote, iš viršaus uždengiamos brezentu arba kitokiu tankiu audeklu. Geriamasis vanduo turi būti saugomas sandariai uždarytose termosuose, stiklainiuose, bidonuose ir kt.

VI. VEIKSMAI PAVOJINGŲ HIDROMETEOROLOGINIŲ REIŠKINIŲ ATVEJU

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1701 (Žin., 2009, Nr. 153-6928), nustatyti meteorologinių ir hidrologinių reiškinių kriterijai. Objekto veiklai įtakos gali turėti žemiau išvardinti stichiniai hidrometeorologiniai reiškiniai.

Stichiniams meteorologiniams reiškiniams priskiriami:

- labai smarki audra, škvalas, viesulas, kur maksimalus vėjo greitis – 28÷32 m/s;
- smarkus lietus, kai per 12 val. ir trumpesnę laiką iškrinta 50÷80 mm kritulių;
- ilgai trunkantis smarkus lietus, kai kritulių, iškritusių per 5 paras ir trumpiau, kiekis 2-3 kartus viršija vidutinį daugiamečių mėnesio kritulių kiekį;
- smarkus snygis, kai per 12 val. ir trumpesnę laiką iškrenta 20÷30 mm ir daugiau kritulių ir sniego dangos storis padidėja 20÷30 cm;
- stambi kruša, kai ledėkų skersmuo 20 mm ir didesnis;
- smarki pūga, trunkanti 12 val. ir daugiau, kai vidutinis vėjo greitis 15÷20 m/s ir didesnis;
- smarki lijundra, kai apšalo storis ant standartinio lijundros stovo laidų susidaro 20 mm skersmens ir storesnis apšalas;
- smarkus sudėtinis apšalas, kai apšalo storis ant standartinio lijundros stovo laidų susidaro 35 mm skersmens;
- šlapio sniego apdraba, kai apšalo storis ant standartinio lijundros stovo laidų susidaro 35 mm skersmens;
- speigas, kai nakties temperatūra minus 30°C ir žemesnė;
- tirštas rūkas, kai 12 val. ir ilgiau matomumas yra 100 m ir mažesnis;
- šalna aktyviosios augalų vegetacijos laikotarpiu, kai paros vidutinė oro temperatūra 10°C ir didesnė, o dirvos paviršiaus temperatūra 0°C ir mažiau;
- kaitra, kai dienos maksimali oro temperatūra 30°C ir daugiau ir trunka 10 dienų ir daugiau;
- sausra aktyviosios augalų vegetacijos laikotarpiu, kai hidroterminis koeficientas 0,5 ir mažiau ir trunka 30 dienų ir daugiau.

Katastrofiniams meteorologiniams reiškiniams priskiriami:

- uraganas, kai maksimalus vėjo greitis 33 m/s ir didesnis;
- labai smarkus lietus, kai per 12 val. ir trumpesnę laiką iškrenta 80 mm ir daugiau kritulių;
- ilgai trunkantis labai smarkus lietus, kai kritulių, iškritusių per 5 paras ir trumpiau, kiekis 3 kartus viršija vidutinį daugiamečių mėnesio kritulių kiekį;
- labai smarkus snygis, kai per 12 val. ir trumpesnę laiką iškrenta 30 mm ir daugiau kritulių ir sniego dangos storis padidėja 30 ir daugiau cm;
- labai smarki pūga, trunkanti 24 val. ir daugiau, kai vidutinis vėjo greitis 20 m/s ir didesnis;
- smarkus speigas, kai temperatūra 3 naktis ir ilgiau yra minus 30°C ir žemesnė.

Šių reiškinių atvejais galimi šie padariniai:

80 proc. visų gamtinės kilmės ekstremalių situacijų Lietuvoje sukelia hidrometeorologiniai reiškiniai.

Dažniausias meteorologinis reiškinys, taip pat sukeliantis ir ekstremalias situacijas, yra lietus. Lietuvoje smarkus lietus iškrenta vidutiniškai 3-4 kartus per metus. Smarkiausias lietus iškrito 1980 m. liepos 1-2 d. Sartų ežero apylinkėse - per 8 valandas iškrito net 250 mm kritulių. Vanduo apsėmė laukus ir daržus, buvo išguldyta apie 40 proc. javų, sunaikinta 20 ha bulvių, 5 ha kukurūzų. Sartų ežero lygis pakilo 30 cm.

2005 m. rugpjūčio 8-11 d. liūtis, viršijusi stichinio meteorologinio reiškinių kriterijus, sukėlė staigius potvynius ir padarė daug nuostolių Pietų ir Vakarų Lietuvos gyventojams. Per šias keturias lietingas rugpjūčio dienas kai kuriuose Lietuvos rajonuose prilygo 200-230 mm. Nidoje rugpjūčio 9 d. lietus prilygo katastrofiniam reiškiniui - per 12 valandų iškrito 82 mm kritulių.

Stambi kruša - trumpalaikis reiškinys, sukeliantis ilgalaikius padarinius. Dažniausiai kruša iškrinta perkūnijos metu, kartais pučiant škvaliniam vėjui ir apima vos kelių ar keliolikos hektarų plotą. Stambiausia kruša (ledėkų skersmuo iki 120 mm) buvo užregistruota 1995 m. liepos 10 d. Kybartuose. Šiek tiek mažesni ledukai (70-100 mm skersmens) tą dieną iškrito Kazlų Rūdoje. Kruša prakirto šiferio stogus, išdaužė langus, buvo sugadinti lengvieji automobiliai, nuniokoti vaismedžiai, daržovės.

Stiprūs vėjai, kurių greitis viršija 28 m/sek. Lietuvoje praūžia kartą per 4-6 metus. Daugiausia nuostolių padarė 1967 m. spalio 18 d. pajūryje siautėjęs uraganinis, 40 m/sek. stiprumo vėjas, gūsiuose siekęs iki 48 m/sek. greitį.

Labai smarkus vėjas, patekęs į uraganų kategoriją ir gavęs vardą „Anatolijų“, pūtė Lietuvoje 1999 m. gruodžio 4 d. Uraganas judėjo 160-180 km/val. greičiu ir vėjas, įsibėgėjęs virš jūros, labai didelę jėgą užgriuvo pajūrį. Nidoje vėjas buvo sustiprėjęs iki 40 m/sek., Klaipėdoje - 38 m/sek., kituose rajonuose - 28-32 m/sek. Žuvo 2 žmonės, keletas buvo sužeista. Lietuvos pajūriui buvo padaryta milžiniška žala - bendri nuostoliai buvo įvertinti 36,6 mln. litų. 2005 m. sausio 9 d. Lietuvos vakarinę ir šiaurinę dalį niokojo uraganas „Ervinas“. Jo metu didžiausias vėjo greitis buvo užfiksuotas Palangoje (32 m/sek.). Lietuvoje „Ervinas“ padarė nuostolių už 22.3 mln. litų. Stipriausia sausra alino Lietuvą 1992 metų birželio-rugpjūčio mėnesiais. Jos metu kritulių iškrito vos 31 proc. vidutinio daugiamečio kiekio. Ši sausra padarė didžiulius nuostolius ūkiui ir gamtai. Kultūrinių augalų derlingumas sumažėjo 40-50 proc., nuseko upės ir ežerai, žuvo daug paukščių ir gyvūnų. Per vasarą miškuose kilo 1143 gaisrai, sudegė 300 ha miškų.

Pagal intensyvumą ir apimtą plotą panaši buvo ir 1994 metų sausra, kurią galima apibūdinti kaip ilgiausią varginančią karštą laikotarpį Lietuvoje. Liepos 10-16 d. Zarasuose buvo užfiksuotas Lietuvos temperatūros absoliutaus maksimumo rekordas +37.5°C, po to karštis kiek atlėjo, bet liepos 23 dieną vėl prasidėjo ir truko iki rugpjūčio 6 dienos. 2006 metų vasara Lietuvoje taip pat buvo ekstremaliai sausa. Birželio 25 dieną sausra prasidėjo Biržų rajone, o liepos mėnesį sausra jau buvo apėmusi didesnę šalies dalį. Ilgiausiai ji tęsėsi šiauriniuose ir vakariniuose rajonuose. Liepos pabaigoje trečdalyje šalies teritorijos buvo įsivyravusi stichinė sausra. Biržuose sausra truko net 52 dienas, iš kurių 22 dienas sausra buvo stichinė.

Šalnos šiltuoju metų laikotarpiu Lietuvoje pasitaiko kasmet, tačiau stichinių šalies masto šalnų vidutinė pasikartojimo tikimybė - kartą per dvejus metus. Stipriausia vasaros šalna buvo 1982 m. birželio 10-11 dienomis. Daugiausiai naktų su šalnomis (net 20) buvo 1999 m. gegužės mėnesį.

Stichinės pūgos Lietuvoje pasitaiko kartą per 3-4 metus. 1969 m. vasario 8-11 d. Panevėžyje siautė ilgiausiai - daugiau kaip tris paras (78 valandas 25 minutes) trukusi pūga. Pati žiauriausia pūga siautė 1982 m. sausio 6-7 d. daugiau kaip trečdalyje Lietuvos teritorijos. Spaudė didžiulis šaltis (-15-18 °C), vėjo greitis buvo 15-22 m/sek., gūsiuose iki 26 m/sek. Nukentėjo daug žmonių: 440 žmonių dėl patirtų nušalimų suteikta medicinos pagalba, net 90 buvo paguldyti į ligonines, 22 nustatytas sunkus nušalimas, vienas žmogus žuvo.

Smarki lijundra Lietuvoje yra retas reiškinys. Smarkiausia ir vienintelė, apėmusi daugiau nei 1/3 šalies teritorijos, lijundra buvo 1977 m. balandžio 12-14 dienomis. Lijundros

apšalo skersmuo 2 metrų aukštyje siekė 89 mm, 10 metrų aukštyje - 123 mm. Didžiausias apšalo skersmens dydis užregistruotas ant elektros perdavimo linijų laidų Vilniuje, Viršuliškėse - 175 mm.

Šlapio sniego apdraba, sudėtinis apšalas. Šis reiškinys dažniausiai pasitaiko Žemaičių aukštumos pietvakariniuose šlaituose, šiaurės rytinėje Lietuvos dalyje ir Sūduvos aukštumos priekalvėse. 1985 m. lapkričio 12-13 d. Šiaulių, Kelmės, Radviliškio, Raseinių rajonuose stebėta didžiausią plotą apėmusi šlapio sniego apdraba. Šlapias sniegas lipo prie laidų, medžių šakų. Šlapio sniego apdraba siekė 40-80 mm. Neišlaikę tokio storo ir sunkaus apšalo trūkinėjo elektros ir ryšių linijų laidai, virto stulpai, lūžo medžių šakos, o kai kur ir medžiai. 1992 m. spalio 22-23 d. Rytų Lietuvoje buvo smarki šlapio sniego apdraba, kurios skersmuo siekė 35 mm.

Smarkus speigas. Vietinės reikšmės speigai pasitaiko kartą per dvejus metus, o sukeliantys šalies masto nelaimės - kartą per penkerius metus. 1978 m. gruodžio 30-31 d. šiaurės rytinę Lietuvos dalį kaustė 30-34 laipsnių speigas, 2006 m. sausio 19-23 d. oro temperatūra nukrito iki $-26-28^{\circ}\text{C}$, rytiniuose šalies rajonuose iki $-30-31^{\circ}\text{C}$. Absoliutus oro temperatūros minimumas $-42,9^{\circ}\text{C}$ buvo išmatuotas 1956 vasario 1 d. Utenoje.

Apie artėjantį stichinį ar katastrofinį meteorologinį reiškinį iš anksto įspėja Lietuvos Hidrometeorologijos Tarnyba per šalies civilinės saugos institucijas. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pranešimus apie hidrometeorologinį pavojų transliuoja visai šaliai per Lietuvos radijo I programą ir per Lietuvos televizijos LRT programą, prieš tai įjungus sirenas bei taip perdavus civilinės saugos signalą „Dėmesio visiems“. Informacija taip pat gali būti gauta tiesiogiai iš savivaldybės administracijos. Paprastai tokie meteorologiniai reiškiniai būna pakankamai gerai prognozuojami, todėl dar būna pakankamai laiko jiems pasirengti.

KAIP ELGTIS METEOROLOGINIŲ REIŠKINIŲ METU

KAITROS METU

1. Artėjant kaitrai:

- apsirūpinkite šviesiais, natūralios medžiagos, laisvais, prakaitą sugeriančiais drabužiais;

- jei turite galimybę, įsirenkite namuose kondicionierių arba įsigykite ventiliatorių;

- pasirūpinkite geriamojo vandens atsargomis;

- jei gyvenate nuosavame name ir dažnai tenka būti lauke, pasirūpinkite pavėšine;

- pratinkite organizmą prie karščio palaipsniui, tai labai svarbu kūdikiams ir vaikams (iki 4 metų), vyresnio amžiaus, turintiems antsvorio, sergantiems širdies ir kraujagyslių ligomis žmonėms;

- jei turite galimybę, išvažiuokite iš didmiesčio, ypač tai patartina mamoms su kūdikiais ir vaikais (iki 4 metų), vyresnio amžiaus, turintiems antsvorio, sergantiems širdies ir kraujagyslių ligomis žmonėms;

- pratinkite odą prie tiesioginių saulės spindulių palaipsniui ilgindami buvimo atokaitoje trukmę.

2. Kaitros metu laikykitės bendrų rekomendacijų:

- dienos metu namuose langus uždenkite tamsiomis užuolaidomis, žaliuzėmis ar ritininėmis užuolaidomis. Vėdinti patalpas rekomenduojama nakties metu;

- daugiau laiko praleiskite vėsiose patalpose, be reikalo neikite į lauką, prireikus išeiti, stenkitės būti šešėlyje;

- ribokite buvimo karštyje trukmę, venkite saulėkaitos, tiesioginių saulės spindulių poveikio, ypač pavojinga užmigti saulės atokaitoje;

- ribokite fizinį aktyvumą, pasivaikščiokimams rinkitės rytinį ar vakarinį laiką;

- atviras kūno vietas tepkite apsauginiu kremu nuo saulės, nešiokite akinius su ultravioletinių spindulių filtrais;
- dėvėkite šviesius, natūralaus pluošto, laisvus, prakaitą sugeriančius drabužius. Lauke būtina pridengti galvą apdangalu arba dėvėkite kepurę, avėkite odinę avalynę;
- gerkite dažniau nei troškina, geriausiai tinka stipresnės mineralizacijos be angliarūgšties vanduo (mineralinis, mineralizuotas ar pasūdytas). Smarkiai išprakaitavus patartina vartoti pomidorų, citrusinių vaisių, slyvų sulčių;
- venkite alaus ir kitų alkoholinių gėrimų, skysčių su kofeinu, cukrumi ar saldikliais;
- valgykite lengvai pasisavinamą maistą, geriausiai – daug vaisių ir daržovių;
- jei turite gyvūnų, pasirūpinkite, kad jie neliktų be vandens ir pavėsio, nelaikykite jų atokaitoje.

3. Patarimai darbdaviams:

- atkreipkite ypatingą dėmesį į darbuotojus, dirbančius lauko sąlygomis: parūpinkite natūralios medžiagos, prakaitą sugeriančių darbo drabužių, neleiskite darbuotojams dirbti išsirengus iki pusės, be galvos apdangalų;
- asmenims, dirbantiems fizinį darbą, patarkite judėti gerokai lėčiau negu paprastai. Sumažinkite darbo krūvį žmonėms, dirbantiems lauke, nes kuo sunkesnis darbas, tuo daugiau šilumos pasigamina žmogaus organizme;
- darbuotojams, dirbantiems karštyje, darykite specialias pertraukas vėsioje vietoje, kurių trukmę ir dažnumą nustatykite savo nuožiūra, tačiau ne rečiau nei kas 1,5 val.;
- atkreipkite dėmesį, kad nuo perkaitimo dėl didelio fizinio krūvio karštyje daugiausia nukenčia žemdirbiai, statybininkai, kelininkai, sportininkai, kariai, pratybų metu dirbantys lauko sąlygomis.

4. Per karščius žmonės dažniausiai nukenčia dėl nudegimų nuo saulės, perkaitimo, saulės smūgio:

- perkaitimo simptomai:
- aukšta kūno temperatūra (gali pakilti iki 38–41°C);
- odos paraudimas ir karščiavimas (oda neprakaituoja);
- galvos skausmas ir svaigimas, spengimas ausyse, pusiausvyros sutrikimas;
- stiprus ir padažnėjęs (iki 110–160 k/min.) pulsas ir kvėpavimas (per 20 k/min.);
- troškulys;
- mieguistumas, vangumas, nenoras judėti;
- tokiai būklei užsitęsus, blogėja smegenų kraujotaka, gali aptemti sąmonė, atsiranda insulto rizika.

5. Pirmoji pagalba perkaitus:

- jei pajutote perkaitimo požymius ar pastebėjote kito žmogaus blogą savijautą, nelikite vienas ir nepalikite kito žmogaus vieno, o pasitelkite į pagalbą kitus asmenis;
- pajutę perkaitimo simptomus būtina kuo greičiau kviesti greitąją medicinos pagalbą arba nukentėjusįjį gabenti į artimiausią asmens sveikatos priežiūros įstaigą (ligoninę);
- apklokite ar įvyniokite nukentėjusįjį į sudrėkintą vandeniu (37°C) antklodę, paklodę, rankšluostį, nuolat juos drėkinkite, jo veidą vilgykite vėsiu vandeniu;
- kai kūno temperatūra nukris iki 37,5°C, drėgną antklodę, paklodę, rankšluostį pakeisite sausa ir duokite išgerti ko nors vėsaus;
- labai patogu naudoti specialią antklodę iš kelių motorinės transporto priemonės pirmosios pagalbos rinkinio, bet paguldyti ir apkloti nukentėjusįjį reikia taip, kad auksinė pusė šios antklodės būtų prie kūno (vėsintų jį), jei sidabrinė bus prie kūno, jį šildys;
- jei nukentėjusysis be sąmonės, guldykite jį ant šono, vėdinkite, niekuo negirdykite ir skubiai kvieskite greitąją medicinos pagalbą ar vežkite į artimiausią asmens sveikatos priežiūros įstaigą (ligoninę);

6. saulės smūgio simptomai:

- galvos skausmas ir svaigimas, spengimas ausyse, mirgėjimas akyse;
- išbalusi oda, šaltas prakaitas, bendras silpnumas;
- pykinimas, vėmimas;
- padažnėjęs kvėpavimas ir pulsas;

- aukšta kūno temperatūra (gali pakilti iki 41°C);
- sąmonės netekimas, apalpinimas;
- galima mirtis nuo edemos (smegenų paburkimo), jei nukentėjusiajam nesuteikiama pirmoji pagalba.

7. pirmoji pagalba esant saulės smūgiui:

- skubiai išveskite ar išneškite nukentėjusį iš karštos aplinkos į pavėsį ar vėsią vietą;
- paguldykite jį truputį pakelta galva arba pasodinkite;
- atsagstykite ir atlaisvinkite drabužius, ypač apykaklę;
- vėdinkite vėduokle, ventiliatoriumi ar kita priemone;
- apipurškite ar suvilgykite veidą vandeniu;
- ant galvos dėkite šaltą kompresą, jei yra galimybė, su ledu;
- pasiūlykite atsigerti;
- jei nukentėjusį pykina, duokite išgerti ko nors rūgštaus (pvz., vandens su citrinos sultimis);
- jei nukentėjusysis be sąmonės, guldykite ant šono, vėdinkite, nieko negirdykite ir skubiai kvieskite greitąją medicinos pagalbą ar vežkite į artimiausią asmens sveikatos priežiūros įstaigą (ligoninę).

SPEIGO METU:

1. Artėjant dideliame speigui:

- pasirūpinkite vandens, maisto ir kuro atsargomis;
- jei turite galimybę, įsigykite šildymo prietaisus;
- pasirūpinkite šiltais drabužiais ir avalyne.

2. Jei oras labai atšąla ir pučia stiprus vėjas:

- be reikalo neikite į lauką, stenkitės likti šiltose patalpose. Prireikus išeiti, būkite kuo trumpiau;

- be reikalo nevykite į tolimas keliones, jei vykstate, važiuokite ne vienas;

- venkite didelio fizinio krūvio, nedirbkite jokių sunkių darbų šaltyje, ypač jei sergate širdies ligomis ar turite padidėjusį kraujospūdį;

- jei einate į lauką, patepkite nepridengtas kūno vietas (ausis, nosį, skruostus) riebiu kremu, į kurio sudėtį neįeina vanduo. Anksčiau nušalusias kūno vietas ypač gerai saugokite. Neikite į lauką ką tik nusiprausę ar išsimaudę. Apsirenkite šiltai ir patogiai (geriausiai tinka drabužiai iš vilnos), viršutinis drabužių sluoksnis turėtų būti neperpučiamas vėjo. Avėkite šiltą ne per ankštą avalynę, mūvėkite vilnones kojines, tinkamai apsaugokite rankas (venkite pirštuotų pirštinių);

- jei šaltyje tenka ko nors laukti, negalima stovėti ar sėdėti ramiai, reikia kuo daugiau judėti, mosuoti rankomis, šokinėti ar pan.;

- pajutę, kad šąla veidas, darykite grimasas, t. y. mankštinkite veido raumenis, patrinkite šalančius skruostus, ausis, nosį, judinkite kojų pirštus;

- stenkitės nesuprakaituoti ir nesušlapti, jei drabužiai sušlapo, nedelsdami pakeiskite juos sausais;

- valgykite šiltą, kaloringesnę maistą, gerkite šiltų skysčių, venkite alkoholio;

- nesinaudokite savos gamybos elektros šildymo prietaisais, nejunkite kelių elektros prietaisų į vieną elektros lizdą ir nepalikite jų įjungtų į tinklą be priežiūros.

3. Sušalimo simptomai:

- šiuropulys;
- kūno temperatūros sumažėjimas (mažiau kaip +35°C);
- žmogus tampa abejingas, mieguistas, sustingęs, nebegali aiškiai mąstyti ir gerai judėti;
- sulėtėja širdies veikla ir kvėpavimas.

4. Pirmoji pagalba sušalus:

- eikite (neškite sušalusį) kuo greičiau į kambario temperatūros patalpą;
- nusirenkite (nurenkite) drabužius;
- pamatuokite kūno temperatūrą, jei ji žemesnė nei +35°C, nedelsdami kvieskite greitąją medicinos pagalbą;

- pirmiausia sušildykite krūtinę, kaklą, galvą, kirkšnis. Sušalus galima šildytis vonioje +20°C vandens temperatūroje, per 10–30 min. vandens temperatūrą keliant iki +37°C. Jei vonios nėra, dėkite šiltus kompresus ant viso kūno (sudrėkinta drungname vandenyje antklodė arba tvarsčiai keičiami kas 2–3 min.). Ypač gerai sušildo kito, nesušalusio žmogaus, kūno šiluma. Po to sušalusį užklokite šilta sausa antklode;

- nušalimo simptomai – nepritegusių kūno vietų (dažniausiai – ausys, nosis, skruostai) audinių pakenkimas. Nušalusi vieta praranda jautrumą, pakinta jos spalva;

5. Pirmoji pagalba nušalus:

- kuo greičiau eikite (arba padėkite nukentėjusiajam patekti) į šiltą patalpą;

- sušildykite nušalusią kūno dalį: įmerkite pažeistą vietą į kambario temperatūros vandenį arba dėkite ant jos kambario temperatūros tvarsčius (pakanka 20–30 min.). Jei žmogus nušalo rankas, numaukite žiedus ir nusekite laikrodžius;

- gerkite šiltus ir saldžius gėrimus;

- nedaug nušalusias kūno vietas, kai arti nėra šiltų patalpų, šildykite delnais arba glauskite prie šiltos kūno dalies;

- nušalusių vietų netrinkite (ypač sniegu). Draudžiama nušalusias vietas šildyti tiesiogine šiluma (glauti prie radiatorių, guminių šildyklių, merkti į karštą vandenį ir pan.);

- atšildymą galima užbaigti, kai nušalusių kūno dalių oda suminkštėja ir grįžta jutimai;

- jei šildant atsiranda pūslių, nustokite šildyti. Nušalusią vietą uždenkite steriliu tvarsčiu ir sutvarstykite. Sutvarstytą kūno dalį (jei tai įmanoma) susukite į minkštą, storą audinį. Malšinkite skausmą, skubiai kreipkitės į greitąją medicinos pagalbą ar nukentėjusįjį vežkite į artimiausią asmens sveikatos priežiūros įstaigą (ligoninę);

- jei nušalusi vieta neatgauna jautrumo, kvieskite asmens sveikatos priežiūros specialistus.

KILUS URAGANUI

1. Artėjant uraganui (labai stipriam vėjui):

- uždarykite duris, langus, orlaides, dūmtraukių sklendes, uždenkite vėdinimo angas;

- užgesinkite ugnį krosnyje, išjunkite iš elektros tinklo naudojamus elektros prietaisus ir dujas, pasiruoškite galimiems elektros tiekimo sutrikimams;

- iš balkonų išneškite lengvus daiktus arba juos gerai pritvirtinkite;

- sutvirtinkite laikinus pastatus, statinius, mechanizmus, laikinas konstrukcijas, įrenginius, pavėjinėje namo pusėje sutvirtinkite stogą;

-atidėkite planuotas keliones;

- nepalikite automobilių prie didelių medžių;

- jei gyvenate kaime, gyvulius nuveskite į tvartus, uždarykite tvartų duris;

- pasirūpinkite maisto ir vandens atsargomis 2–3 dienoms, taip pat namuose turėkite mobilųjį telefoną, žibintuvėlį, atsarginių elementų, radijo imtuvą, žvakių.

2. Uragano (labai stipraus vėjo) metu:

- likite uždaroje patalpose arba, jei esate lauke, eikite į vidų;

- nepalikite gyvenamosios vietos be ypatingos priežasties;

- jei esate pastate, pasitraukite nuo langų į mažiau pavojingas vietas: prie vidinės pastato sienos, į koridorių, vonios kambarį ir pan.;

- jei esate gatvėje, laikykitės kaip galima toliau nuo lengvos konstrukcijos pastatų, tiltų, estakadų, elektros perdavimo linijų, medžių, upių, ežerų ir pramonės objektų. Kad apsisaugotumėte nuo lekiančių nuolaužų, naudokitės faneros, kartono ar plastikinėmis dėžėmis, lentomis ar kitais pasitaikiusiais daiktais. Neikite į apgriautus pastatus;

- jei gyvenate mediniuose ar lengvos konstrukcijos namuose, slėpkitės rūsiuose;

- nesiartinkite prie nutrūkusių elektros laidų.

3. Patarimai darbdaviams:

- perspėkite darbuotojus apie artėjantį pavojingą hidrometeorologinį reiškinį ir informuokite, kokie darbai turi būti nutraukti;

- pasirūpinkite, kad būtų sutvirtinti laikini pastatai ir konstrukcijos, taip pat mechanizmai ir įrenginiai;

- sustabdykite krovos darbus su kranais ir kituose objektuose, nedirbkite su atvira ugnimi;
- svarbesniuose objektuose patikrinkite avarinius elektros energijos šaltinius, pasirūpinkite kuro atsargomis ir pasirenkite gamybos proceso avariniam sustabdymui.

PŪGOS AR SMARKAUS SNYGIO METU:

- reikia pasilikti namuose, iš anksto pasirūpinus maisto, vandens, kuro atsargomis bei būtiniausiais vaistais;
- kaimo vietovėse reikia pasirūpinti gyvuliams reikiamu pašaru ir vandens kiekiu;
- išvažiuoti ar išeiti iš namų rekomenduojama tik būtinu atveju;
- jeigu patekote į smarkią pūgą važiuodami automobiliu, patartina sustoti, automobilį pasukti prieš vėją, retkarčiais išlipti iš jo ir nukasti sniegą, kad neužpustytų;
- jeigu tektų eiti per pūgą, reikia eiti kuo toliau nuo elektros, ryšių perdavimo linijų, medžių, stogų, įvairių atramų ir konstrukcijų, kurios nuo sniego svorio ir stipraus vėjo gali griūti.

Pavojingi hidrologiniai reiškiniai:

- didelis upės nusekimas, kai vandens debitas upėje sumažėja iki reikšmės, mažesnės už nustatytą gamtosauginį debitą;
- stichinis vandens lygio pakilimas virš nurodyto vandens matavimo stoties nulinio lygio;
- stichinis potvynis, kai yra užliejamos teritorijos;
- katastrofinis vandens lygio pakilimas virš nurodyto vandens matavimo stoties nulinio lygio;
- katastrofinis potvynis, kai yra užliejamos teritorijos.

Dėl pavojingų hidrologinių reiškinų gali būti apsemti miestų pramoniniai, gyvybiškai svarbūs arba kultūrinės reikšmės objektai, žemesnės miestų dalys ir rajonų teritorijos ir sutrikdytas normalus gyvenimo ritmas.

KAIP ELGTIS HIDROLOGINIŲ REIŠKINIŲ METU.

Potvynio metu:

1. Iškilus potvynio grėsmei:
 - būkite pasirengę apsaugoti savo gyvybes, gyvulius ir turtą (esant galimybei, iš anksto apdrauskite savo ir šeimos narių gyvybę bei turtą, gerai izoliuokite visus elektros laidus, kad neįvyktų trumpasis jungimas, paruoškite gyvuliams ir baldams pakylas, užsandarinkite šulinius);
 - paruoškite visas turimas plaukiojimo priemones, pasirūpinkite paprasčiausiais plaustais;
 - pasirūpinkite neperšlampama apranga (žvejų batais, apsiaustais ir kt.);
 - sutvarkykite vandens nutekėjimo sistemas, išvalykite lietaus nutekėjimo groteles;
 - parūpinkite ne mažiau kaip 10-čiai parų:
 - ilgai negendančių maisto produktų,
 - būtinausių medikamentų,
 - geriamojo vandens,
 - degtukų, žvakių, žibolinių lempų, žibalo, žibintų, malkų,
 - mobiliojo ryšio telefoną;
 - iš rūšių išneškite daržoves, maisto atsargas, vertingus daiktus sukelkite kuo aukščiau;
 - lengvesnius daiktus, kuriuos gali sugadinti vanduo, nuneškite į viršutinius aukštus, pastoges;
 - apsaugokite namą nuo ledo lyčių, įkalkite apsauginius stulpus;
 - pažymėkite vėliavėlėmis ar kitais ženklais, kaip privažiuoti nuo pagrindinio kelio iki namų;

- patikrinkite, kad garažuose, ūkiniuose pastatuose, sandėliukuose neliktų cheminių medžiagų (dažų, tepalų, degalų, chemikalų ir kt.), kurie gali užteršti aplinką.

Jei nutarėte išvykti į saugesnę vietovę, prieš palikdami namus, užsukite vandens, dujų sklendes, išjunkite elektrą, užrakinkite duris, uždarykite (užkalkite) langus. Pasiimkite būtiniausias daiktus:

- pirmosios medicinos pagalbos vaistinėlę. Nepamirškite reguliariai vartojamų vaistų;
- dokumentus (pasas, gimimo ir santuokos liudijimas, atestatas, diplomas, nuosavybės dokumentai);

- pinigus (grynieji pinigai, kreditinės kortelės, vertybiniai popieriai, brangenybės);

- šeimos relikvijas, kelias nuotraukas;

- ilgai negendančių maisto produktų (2–3 dienoms);

- geriamojo vandens;

- reikalingų drabužių (pagal sezoną);

- tualetinius reikmenis;

- asmeninės apsaugos priemonės (jei turite);

- nešiojamąjį radijo imtuvą ir žibintuvėlį, atsarginius elementus, degtukus;

- mobilųjį telefoną.

2. Jei kilus potvyniui nusprendėte nesikelti iš savo gyvenamosios vietos, patariama:

- jei apie namus jau kyla vanduo, pakilkite į viršutinius aukštus, jeigu namas vienaukštis – įsitaisykite pastogėje esančiose patalpose;

- mokėkite pagalbos ženklus:

- ant stogo stovintis žmogus, V raidės forma pakėlęs rankas – gelbėkite;

- iškeltas audeklo gabalas (naktį – žibinto šviesa) – reikalinga pagalba;

- mosavimas audeklo gabalu (naktį – mirksinti žibinto šviesa: trys trumpi, trys ilgi, trys trumpi, SOS) – reikalinga skubi pagalba;

- brisdami užlietomis vietovėmis, kad neįsmuktumėte į atvirą šulinį, vandens išplautą duobę, kelią tikrinkite kartimi;

- jei tektų eiti keliese per užtvindytą vietovę, patartina susirišti virve;

- jei įkristumėte į vandenį, nusimeskite sunkius drabužius ir apavą, bandykite įsikibti į netoliese plaukiojančius ar virš vandens kyšančius daiktus, kuo tvirčiau laikykitės ir laukite pagalbos;

- neišleiskite iš namų vienu mažamečių vaikų, pagyvenusių ir neįgalių žmonių;

- atsargiai naudokitės elektros ir dujiniais prietaisais;

- palaikykite ryšį su kaimynais ir būkite pasiruošę padėti vieni kitiems;

- padėkite laukiniams žvėrimis, iš pavienių sausumos salelių perkelti juos į laukus.

3. Atslūgus potvyniui:

- griežtai draudžiama liesti nutrūkusius laidus, patiems atlikti elektros tinklų ir elektros įrenginių remonto darbus, įjungti agregatus, stakles ir kitus įrenginius;

- praneškite atitinkamoms tarnyboms apie elektros tinklų, vandentiekio ir dujų sistemų gedimus ir laukite jų pagalbos;

- nevirtokite šulinio vandens, kuris gali būti užterštas;

- nevalgykite vandenyje mirkusių maisto produktų;

- išvalykite šulinius (ištraukite šiukšles, pagalius, išsemkite nešvarų vandenį). Po paros atsiradusį vandenį išsemkite. Vartoti vandenį galėsite pagal kompetentingų institucijų nurodymus pašalinus chlorą iš šulinių vandens ir atlikus laboratorinius tyrimus.

Informaciją apie artėjantį pavojingą hidrologinį reiškinį perduoda radijas, televizija, savivaldybės administracija, skelbiant civilinės saugos signalus „DĖMESIO VISIEMS“. Paprastai tokie hidrologiniai reiškiniai būna pakankamai gerai prognozuojami, todėl dar būna pakankamai laiko jiems pasirengti.

VII. VEIKSMAI UŽTERŠTUMO PAVOJINGOMIS MEDŽIAGOMIS ATVEJU

Pavojingosios medžiagos yra tos, kurioms patekus į atmosferą garų, dujų ar skysčių pavidalu, oras, žemė arba vanduo užteršiamas pavojingomis žmogaus sveikatai ar gyvybei koncentracijomis, galinčiomis pakenkti aplinkoje vykstantiems procesams.

Užterštumas pavojingomis medžiagomis galimas:

- įvykus gamybinėms avarijoms ar kitiems incidentams įmonėse, kur gamybos procese naudojamos arba sandėliuojamos pavojingos medžiagos;
- įvykus gaisrams žemės ūkio chemikalų sandėliuose;
- įvykus avarijoms keliuose, kuriais transportuojamos pavojingos medžiagos arba kroviniai;
- įvykus avarijoms geležinkelyje, transportuojant pavojingas medžiagas;
- teroristams panaudojus cheminį ginklą.

Šalia **Želvos gimnazijos** nėra pavojingų ūkio subjektų, kurie technologiniuose procesuose naudotų pavojingas chemines medžiagas. (**Jeigu yra – nurodyti**)

Teritorijos taršos pavojingosiomis medžiagomis atvejais galimi padariniai:

- aplinkos oro tarša;
- vandens tarša;
- dirvožemio grunto, augmenijos ar kitų aplinkos komponentų tarša arba kitoks jiems daromas poveikis;
- žmonių apsinuodijimas pavojingosiomis medžiagomis, joms patekus į organizmą pro kvėpavimo takus, virškinamąjį traktą arba odą;
- žmonių mirties atvejai.

Būtina žinoti pagrindinių stipriai veikiančių nuodingų medžiagų savybes:

AMONIAKAS NH_3 – bespalvės, aštraus kvapo, du kartus lengvesnės už orą dujos. Virimo temperatūra – $-33,4^0$ C. Lydimosi temperatūra – $-77,8^0$ C. Lyginamasis svoris – $0,77 \text{ g/cm}^3$. Iš dujų, padidinus slėgį, virsta skysčiu. Esant -78^0 C virsta bespalve kristaline mase. Ore dega ir „rūksta“. Gerai tirpsta vandenyje (viename vandens tūryje ištirpsta 700 tūrių amoniako normaliomis sąlygomis). Nuodingas debesis kaupiasi aukštesniuose atmosferos sluoksniuose. Dujinis – degus, skystas – sunkiai dega. 15-28% NH_3 ir oro mišinys sprogsta. Įkaitusios talpos sprogsta. Kontaktuojamas su Hg, Cl_2 , Br sudaro sprogančius mišinius. Degančias talpas aušinti vandeniu, oro-mechaninėmis putomis. Nutekėjimo atveju leisti išgaruoti. Debesis slinkimas sulaukomas statant vandens užtvarą. Vietovė nukenksminama gamybinėmis atliekomis, turinčiomis rūgščių. Pavojingas įkvėpus. Stipriai erzina gleivinę ir odą, sukelia ašarojimą. Prisilietęs prie odos sukelia nušalimą. Gyvybei pavojinga koncentracija – 250 mg/m^3 per valandą. Apsaugos priemonės: izoliuojanti dujokaukė, filtruojančios dujokaukės „KD“, „M“, „K“ markių kostiumas, apsaugantis nuo nuodingų aerosolių, guminiai batai, pirštinės.

CHLORAS Cl_2 – normaliomis sąlygomis – gelsvai žalsvos aštraus kvapo dujos. Virimo temperatūra – -34^0 C. Lydimosi temperatūra – 101^0 C. Suskystinto chloro lyginamasis svoris – $1,4485 \text{ g/cm}^3$ 2,5 karto sunkesnis už orą. Ore „rūksta“ balti dūmai. Normaliomis sąlygomis 1 kg skysto chloro garuodamas išskiria 316 litrų dujų. Skystas chloras žiemos metu garuoja. Tirpsta vandenyje. Vienas tūris vandens ištirpina 2,5 tūrio chloro (normaliomis sąlygomis). Nuodingas debesis kaupiasi žemesnių vietų paviršiuje. Nukenksminama kalkių pieno tirpalu, kaustinės sodos, kalcinuotos sodos, tiosulfato tirpalais. Garų nusodinimui – vanduo, šarmai, kalkinės gamybos atliekos. Nukentėjimo požymiai – skausmas krūtinės ląstoje, akyse, sausas kosulys, vėmimas, judesių sutrikimas, dusulys. Apsaugos priemonės: izoliuojanti dujokaukė, filtruojanti dujokaukė „GP-5“, „GP-7“, pramoninės filtruojančios dujokaukės „V“, „BKF“ markių kostiumas, apsaugantis nuo nuodingų aerosolių, guminiai batai, guminės pirštinės, šalmas su antkrūtiniumi.

GYVSIDABRIS Hg – vienintelis skystas metalas, garuojantis kambario temperatūroje. Garai, prasiskverbdami į organizmą per kvėpavimo organus, virškinamąjį traktą, gleivinę ar odą, sukelia aštrius ir chroniškus apsinuodijimus. Pirmieji apsinuodijimo

požymiai: silpnumas, galvos skausmas, pykinimas, vėmimas, seilėtekis, metalo skonis burnoje, kartais pilvo skausmai ir kraujingas viduriavimas. Ore didžiausia leistina koncentracija – 0,0003 mg/m³. Jeigu koncentracija viršija leistiną 5-6 kartus, reikia naudoti asmenines apsaugos priemones: specialius apsauginius drabužius, hermetiškus apsauginius 3N tipo akinius, „FG“ arba „FU“ tipo dujokaukes su „G“ tipo filtruojančiomis dėžutėmis, respiratorius. Hermetiškosiose patalpose arba likviduojant avarijas, kai Hg garų koncentracija ore daugiau kaip 1 mg/m³, būtina naudotis izoliuojančio tipo asmeninėmis apsaugos priemonėmis.

Sudužus gyvsidabriniam termometrui, svarbiausia skubiai surinkti gyvsidabrį. Tai nėra lengva - pavyzdžiui, bandant suvalyti pabirusį gyvsidabrį šluoste, jis pasklis dar plačiau, o jo garavimo paviršius tik padidės. Gyvsidabriui surinkti reikia turėti butelį su vandeniu ir sandariu kamščiu, medinę arba stiklinę lazdelę (dar geriau varinę vielutę arba šluotelę), guminę kriaušę, voką arba storesnio popieriaus lapą, lipnią juostą arba popieriaus lapą, pateptą kljais. Paviršiui, kuriame buvo pabiręs gyvsidabris, nukenksminti reikia pasiruošti 0,2 proc. vandeninį kalio permanganato tirpalą, parūgštintą druskos rūgštimi (2 g kalio permanganato 1 litrui vandens ir 5 ml HCl rūgšties), arba muilo ir sodos tirpalą (4proc. muilo tirpalas 5 proc. sodos tirpale, t. y. 52 g sodos ir 45 g muilo 1 litrui vandens). Pačius didžiausius rutuliukus reikia su lazdele surinkti į voką arba ant storesnio popieriaus ir sudėti į butelį. Po to susiurbti gumine kriauše mažesnius rutuliukus, o pačius mažiausias rutuliukus ir lašelius surinkti lipnia juosta arba kljais suteptu popieriumi. Po to visą surinktą gyvsidabrį reikia įdėti į butelį su vandeniu ir sandariai uždaryti.

Patalpų paviršius nukenksminamas pasiruoštu tirpalu, o patalpa išplaunama ir gerai išvėdinama. Indas su gyvsidabriu perduodamas savivaldybės civilinės saugos skyriaus specialistams.

APSINUODIJIMAS DUJOMIS - Dažnai buityje apsinuodijama degimo produktu - anglies monoksidu (smalkėmis). Tai bespalvės, bekvapės, nedirginančios gleivinių, lengvesnės už orą dujos. Jomis dažniausiai apsinuodijama uždaruose garažuose, šildantis automobiliuose arba per anksti uždarius kūrenamas krosnis. Šios dujos labai pavojingos, nes įkvėptos greitai prasiskverbia į eritrocitus ir trukdo jiems patekti deguoniui, t. y. susijungia su hemoglobinu ir sudaro glaudų junginį karboksihemoglobina, negalintį prijungti ir transportuoti deguonies. Organizme atsiradus deguonies badui, staigiai paveikiama centrinė nervų sistema. Apsinuodijus anglies monoksidu, skauda ir svaigsta galva, pykina, ūžia ausyse, atsiranda šleikštulys, vemiami, prasideda vangumas, sąmonės pritemimas arba jos netekimas, koma ir galiausiai ištinka mirtis. Apsinuodijusį anglies monoksidu reikia nedelsiant išnešti į gryną orą, atsagstyti drabužius ir daryti dirbtinį kvėpavimą, kuo skubiau suteikti kvalifikuotą medicininę pagalbą.

Kanalizaciniuose šuliniuose, yrant įvairioms organinėms ir neorganinėms medžiagoms, susidaro vadinamosios „kanalizacinės“ dujos. Kas tai yra? Tai įvairių dujų mišinys. Į vadinamą „kanalizacinių“ dujų sudėtį įeina sieros vandenilis, cianidai, metanas, chloras. Įkvėpus tokių dujų žmogus akimirksniu praranda sąmonę, ir, jeigu skubiai nesuteikiama pagalba, gali mirti. Svarbu žinoti, kad tokios dujos ne tik toksiškos, bet ir sprogios. Dažniausiai jomis apsinuodija žmonės, remontuojantys kanalizacinius šulinius. Taip pat galimi ir atsitiktiniai apsinuodijimai, ypač vaikų, kurie mėgsta landžioti po įvairias požemines komunikacijas. Nukentėjusįjį reikia skubiai išnešti į gryną orą, paguldyti ant šono, duoti kvėpuoti deguonies, daryti dirbtinį kvėpavimą ir kuo skubiau nugabenti į ligoninę

KAIP ELGTIS ĮVYKUS CHEMINIAM PAVOJUI

1. Kilus cheminiam pavojui:

- klausykite pranešimų per Lietuvos nacionalinio radijo ar televizijos programą;
- napanikuokite, perspėkite artimuosius, kaimynus;

- esant cheminės taršos pavojui, labai svarbu veikti greitai;
- negalima valgyti, gerti, rūkyti, jei esate pavojingomis cheminėmis medžiagomis užterštoje teritorijoje.

2. Jei nurodyta pasišalinti (evakuotis) iš pavojingomis medžiagomis užterštą teritoriją:

- pavojingos cheminės medžiagos yra itin lakios ir stipriai dirgina kvėpavimo takus, akių gleivinę, odą, todėl būtina saugokite šias kūno dalis:

- kvėpavimo takams ir akims apsaugoti, jei turite, dėvėkite viso veido panoraminę kaukę su sudėtinu filtru arba pusės veido kaukę ir apsauginius akinius. Jei turite, lauke dėvėkite respiratorių, užsiriškite sudrėkintą vatos ir marlės raištį arba pridenkite burną ir nosį drėgnu rankšluosčiu;

- odai apsaugoti geriausiai tinka vandens nepraleidžiantys drabužiai ir avalynė (vandeniui nepralaidžios sintetinės striukės, lietpalčiai, polietileniniai apsiaustai, guminiai batai), užsimaukite pirštines, užsidėkite kepurę, apsivyniokite kaklą šaliku, stenkitės nepalikti neapsaugotų kūno vietų;

- nedelsdami pasišalinkite iš užterštos teritorijos nurodyta kryptimi vengdami žemesnių vietų. Jei kryptis nurodyta, judėkite statmenai vėjo kryptčiai, kad vėjas pūstų į šoną ir tik atviromis vietomis (venkite daubų, uždarytų kiemų, siaurų gatvelių, tankiai krūmais apaugusių vietų);

- eidami per užterštą vietovę nekelkite dulkių, nesilieskite prie pastatų sienų, tvorų, kitų daiktų;

- nesislėpkite rūsiuose, duobėse, grioviuose ar kitose žemose vietose, nes ten labai kaupiasi pavojingos medžiagos, pasitraukite į aukštesnes vietas, lipkite į viršutinius aukštus;

- išeidami iš namų (ar kitų patalpų) išjunkite vėdinimo, oro tiekimo, kondicionavimo ir šildymo oru sistemas, dujas, uždarykite langus, orlaides, dūmtraukių sklendes, uždenkite vėdinimo angas. Pasiimkite būtiniausias daiktus:

- pirmosios medicinos pagalbos vaistinėlę. Nepamirškite reguliariai vartojamų vaistų;

- dokumentus (pasas, gimimo ir santuokos liudijimas, atestatas, diplomas, nuosavybės dokumentai);

- pinigus (grynieji pinigai, kreditinės kortelės, vertybiniai popieriai, brangenybės);

- šeimos relikvijas, kelias nuotraukas;

- ilgai negendančių maisto produktų (2–3 dienoms);

- geriamojo vandens;

- reikalingų drabužių (pagal sezoną);

- tualetinius reikmenis;

- asmeninės apsaugos priemonės (jei turite);

- nešiojamąjį radijo imtuvą ir žibintuvėlį, atsarginius elementus, degtukus;

- mobilųjį telefoną.

Neužmirškite savo kaimynų, pasiteiraukite, ar jie girdėjo pranešimus. Pasidomėkite, ar yra kam pasirūpinti neįgaliaisiais, vienišais seneliais ar mažamečiais vaikais, esančiais namuose be tėvų, jei ne – padėkite jiems arba praneškite bendruoju pagalbos telefonu;

Išėję iš užterštos zonos, prieš įeidami į švarias patalpas, nusivilkite viršutinius drabužius, nusiaukite batus ir sudėkite viską į polietileninį maišą ir išneškite jį iš gyvenamųjų patalpų. Nusiprauskite duše ir persirenkite švariais drabužiais. Ką daryti su sudėtais į maišą užterštais drabužiais, jums patars savivaldybės civilinės saugos skyriaus specialistai.

3. Jei gyventojams rekomenduojama likti namuose, kuo skubiau:

- išjunkite vėdinimo, oro tiekimo, kondicionavimo sistemas, dujas, uždarykite langus, orlaides, dūmtraukių sklendes, uždenkite vėdinimo angas, patikrinkite, ar nėra plyšių, sandarinkite būsto langus ir duris;

- pakilkite į viršutinius namo aukštus, nes daugelis pavojingų cheminių medžiagų kaupiasi žemose vietose.

4. Dažniausiai inhaliacinius (pro kvėpavimo takus) apsinuodijimus sukeliančios medžiagos yra amoniakas ir chloras:

- apsinuodijimo amoniako garais požymiai:

- kosulys;

- akių perštėjimas, ašarojimas;
- nosies gleivinės dirginimas, sloga;
- seilėtekis;
- galvos skausmas ir svaigimas;
- pasunkėjęs kvėpavimas, dusulys;
- užkimimas, visiškas balso išnykimas;
- spaudimo jausmas krūtinės ląstoje;
- sujaudinimas;
- traukuliai;
- pirmoji pagalba apsinuodijus amoniako garais:
 - kuo skubiau išėikite iš užterštos aplinkos (sąmoningus nukentėjusiuosius – išvesti, nesąmoningus – išnešti);
 - užtikrinkite kvėpavimą (atsagstykite drabužius, atlaisvinkite kvėpavimo takus);
 - praradusius sąmonę nukentėjusiuosius paguldykite ant šono, stebėkite, kad neužspringtų skrandžio turiniu;
 - išnykus kvėpavimui ir širdies veiklai – pradėkite gaivinti;
 - teikiantis pagalbą asmuo turi dėvėti asmeninės apsaugos priemones;
 - sąmoningiems pacientams rekomenduojama tekančiu vandeniu 15–20 minučių plauti akis, burną ir nosį;
 - kuo skubiau kvieskite greitąją medicinos pagalbą arba nukentėjusįjį gabenkite į artimiausią asmens sveikatos priežiūros įstaigą (ligoninę).

Apsinuodijimo chloro garais požymiai:

- kosulys;
- akių perštėjimas, ašarojimas;
- nosies gleivinės dirginimas;
- galvos skausmas ir svaigimas;
- vėmimas;
- dažnas kvėpavimas;
- dažnas pulsas, širdies plakimas;
- užkimimas;
- sujaudinimas;
- žemas kraujospūdis;
- miokardo infarktas;

Pirmoji pagalba apsinuodijus chloro garais:

- kuo skubiau išėikite iš užterštos aplinkos (sąmoningus nukentėjusiuosius – išveskite, nesąmoningus – išneškite);
- užtikrinkite kvėpavimą (atsagstykite drabužius, atlaisvinkite kvėpavimo takus);
- sąmonę praradusius nukentėjusiuosius paguldykite ant šono, stebėkite, kad neužspringtų skrandžio turiniu;
- išnykus kvėpavimui ir širdies veiklai – pradėkite gaivinti;
- teikiantis pagalbą asmuo turi dėvėti asmeninės apsaugos priemones;
- sąmoningiems pacientams rekomenduojama tekančiu vandeniu 10–15 minučių plauti akis, burną, nosį;
- kuo skubiau kvieskite greitąją medicinos pagalbą arba nukentėjusįjį gabenkite į artimiausią asmens sveikatos priežiūros įstaigą (ligoninę).

**PRANEŠIMO APIE EKSTREMALŲ ĮVYKĮ
AR SITUACIJĄ FORMOS**

(Pirminio pranešimo apie susidariusią ekstremaliąją situaciją formos pavyzdys)

FORMA ES-1

PIRMINIS PRANEŠIMAS _____

(susidariusi ekstremalioji situacija)

1. PRANEŠĖJAS	2. ADRESATAS
DATA	TEL. NR.
LAIKAS	FAKSO NR.
EL. PAŠTAS	EL. PAŠTAS
3. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PAVADINIMAS	4. ŠIO PRANEŠIMO PRIEDAI (AKTUALŪS DUOMENYS APIE EKSTREMALIĄJĄ SITUACIJĄ, ESAMI IR GALIMI PAVOJAUS ŠALTINIAI
	LAPŲ SKAIČIUS
5. Į EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS VIETĄ IŠVYKUSIOS (DALYVAVUSIOS) CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGOS	
6. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS APIBŪDINIMAS	
6.1. KADA SUSIDARĖ	
6.2. KUR SUSIDARĖ	
6.3. KAS ĮVYKO	
6.4. KAS PRANEŠĖ	
6.5. PRIEŽASTYS	
6.6. PROGNOZĖ	
7. SUŽEISTIEJI	SKAIČIUS
8. ŽUVUSIEJI	SKAIČIUS
9. INFORMACIJĄ PATEIKĘS ASMUO (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)	

(Pranešimo apie atliekamus gelbėjimo darbus, susidariusią ekstremaliąją situaciją formos pavyzdys)

FORMA ES-2

PRANEŠIMAS

(keitimasis informacija apie gelbėjimo darbus, susidariusią ekstremaliąją situaciją)

1. PRANEŠĖJAS	2. ADRESATAS
DATA	TEL. NR.
LAIKAS	FAKSO NR.
EL. PAŠTAS	EL. PAŠTAS
3. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PAVADINIMAS	4. ŠIO PRANEŠIMO PRIEDAI (AKTUALŪS DUOMENYS APIE EKSTREMALIĄJĄ SITUACIJĄ)
	LAPŲ SKAIČIUS
5. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS OPERACIJŲ VADOVAS	6. GELBĖJIMO DARBŲ VADOVAS
TEL. NR.	TEL. NR.
7. DALYVAUJANČIOS CIVILINĖS SAUGOS SISTEMOS PAJĖGOS (ŽMONĖS IR TECHNIKA)	8. IŠSAMUS EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS APIBŪDINIMAS, KEITIMASIS INFORMACIJA
9. ATLIEKAMI GELBĖJIMO DARBAI	10. PADARYTA ŽALA IR PATIRTI NUOSTOLIAI
11. GYVENTOJŲ / DARBUOTOJŲ APSAUGOS ORGANIZAVIMAS	
12. POREIKIAI, SIŪLYMAI, PASTABOS	
13. INFORMACIJĄ PATEIKĘS ASMUO (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)	

(Pranešimo apie ekstremaliosios situacijos likvidavimą formos pavyzdys)

FORMA ES-3

PRANEŠIMAS _____

(padėtis pašalinus ekstremaliosios situacijos padarinius)

1. PRANEŠĖJAS	2. ADRESATAS	
DATA	TEL. NR.	TEL. NR.
LAIKAS	FAKSO NR.	FAKSO NR.
EL. PAŠTAS	EL. PAŠTAS	
3. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PADARINIŲ ŠALINIMO DARBŲ PABAIGA (TRUMPAS APRAŠYMAS)	4. ŠIO PRANEŠIMO PRIEDAI (AKTUALŪS DUOMENYS APIE EKSTREMALIAJĄ SITUACIJĄ)	
	LAPŲ SKAIČIUS	
5. EKSTREMALIOSIOS SITUACIJOS PAVADINIMAS		
6. ŽUVUSIEJI		
7. SUŽEISTIEJI		
8. KITA INFORMACIJA (VEIKSMAI, PADARYTA ŽALA, PATIRTI NUOSTOLIAI IR T. T.)		
9. DALYVAVUSIOS CIVILINĖS SAUGOS SISTĖMOS PAJĖGOS:	ŽMONĖS	TECHNIKA
9.1.
9.2.
9.3.
9.4.
9.5.
9.6.
9.7.
10. INFORMACIJĄ PATEIKĘS ASMUO (pareigos, parašas, vardas ir pavardė)		